

223335

A'

MAGYAR NEMZETI

ŐRSEREGNEK

KÖTELEZŐ SZABÁLYAI.

KIADJA

AZ ORSZÁGOS NEMZETŐRSEREGI
TANÁCS.

PESTEN, 1848.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.

szing 1
4329

223335

~~Honvéd Levéltár és Múzeum~~
parancsnokság.

~~Muzeumi kézikönyvtár~~

~~774. szám~~

II. FÜZET.

A GYALOG NEMZET ÖRSEREG OKTATÁS-SZABÁLYAI.

II. ФУНКТ.

А. ОБЩО СЪДЪРЖАНИЕ

ОКТОБАР - ЯНУАРИ

Оригинален документ

5

Съставен от: [Illegible]

Проверен от: [Illegible]

Съставен от: [Illegible]

Проверен от: [Illegible]

I. RÉSZ.

OKTATÓ SZABÁLYZAT.

I. Fejezet.

Sor- s fegyverbeni oktatás.

1. §.

Az állás.

Tiz-tizenkét legény, lépésnyi távközre egymástól, sorba állíttatik.

Az állás betanulására nézve a sarkak olly közel tétetnek egymáshoz, mint azt a test alakítása megengedi; a láb hegye annyira fordíttatik el egymástól, hogy egyiknek a másikhozi távolsága a lábtyu hosszával egyenlő legyen; a térd meghúztatik, a nélkül mégis, hogy megfeszülve tartatnék; a csípők vizirányosan álljanak, s a test rajta egyaránt nyugodjék; a has sem kidölesztve, sem behuzódva, a mell ellenben és a felső test erőltetés nélkül kissé előre vetve emelkedjék ki a csípők közül; a vállak

természetesen leeresztve s egyenlő magasságban ollyformán huzatnak vissza, hogy a mell szabadon domborodjék előre; a karok természetesen csüggjenek a testhez alá s a könyökök erőltetés nélkül kapcsolódjanak hozzá; a kezek fesztelenül, azaz: sem kiterjesztve, sem a czombokhoz tapadva, a tenyér pedig a czombon úgy feküdjék, hogy a hüvelyk a nadrágsínórt érintse; a fej egyenesen és szabadon felfelé tartott, az áll merevség nélkül kevésbé megfeszült, a tekintet pedig előre irányzott legyen. A fegyver úgy tartassék, hogy a bal kézzel átmarkolt puskatusa a csípőhöz és vállhoz nyomtatván, függőleges, a bal kar pedig azon helyzetben legyen, mint a fegyver nélküli jobb.

Az első pihentető időny kivételére **Váll-ra!** vezényeltetik, mellyre az illető a fegyvert függőleges helyzetben mérsékelten fölemeli, s a tusát azonnal egyenes irányban bal kézzel előre taszítja. Az előkarnak e mellett a külsőcsonttal egyenlő magasságra kell jöni, s a fegyvernek a vállon lehető egyensúlyban nyugodni.

Visszakozásra Igazodj! vezényeltetik; erre bal kézzel a tusa levonatik s a fegyver ismét szabályos helyére az oldalra vitetik.

A puskának karban hordására: **Karba!**

vezényeltetik; mire a jobb kar szorosán a test mellett a tusa nyakához vitetik, egyszersmind a puska függőleges irányban annyira emeltetik fel s löketik előre, mennyire szükséges, hogy azt a tusa nyakán a jobb kéz ujjai könnyen megfoghassák. Azon pillanatban midőn a jobb kéz a tusa nyakát megkapja, a bal a tusát elereszti, s a bal előkar akkép hajlik meg, hogy a jobb kezét mintegy betakarja.

Visszakozásra: **I g a z o d j!** vezényeltetik, mire a bal kéz gyorsan a test mellett lehozatik, a tusa karimáját megragadja és a fegyver, valamint a bal kéz ujjai is azon helyzetbe tetetnek, melly a fegyverhordásra szabott. Ugyanakkor a jobb kéz is visszajő a jobb oldalra.

A puskának sulybani hordására: **S u l y b a!** vezényeltetik; erre a jobb kar gyorsan a testhez közel felhozatik, a jobb kéz bal váll magasságában megragadja a fegyvert, azt a test közepe elé hozza, mikor is a szerszám előre, a cső színe jobbról oldalra néz; ugyanazt a bal kéz elhagyván, a jobb, kifeszített karral, úgy hozza le a puskát, hogy a szerszám oldalt jobbra, a cső színe pedig hátra áll. A puskatusa egyszersmind annyira hátra nyomatik, hogy annak hegye a sarok külső gömbölyével

egy irányban, a földtől pedig közel tenyérnyi magasságra legyen.

Ha a puskát ismét bal oldalra kellene hozni: **Vállhoz!** vezényeltetik, mire azt a jobb kéz szorosán a testnél, s a nélkül, hogy a könyök kinyújtatnék, függőleges helyzetben a bal oldalra emeli, s a bal kéz a tusát megmarkolja, mire a jobb azonnal ismét szabott helyére az oldalra visszakerül.

A fegyvernek lábhozi levételére: **Lábhoz!** vezényeltetik, mire a puska elsöbben a fent leírt (Sulyba) helyzetbe hozatik, aztán pedig közvetlenül akkép tétetik a földre, hogy a tusának högye a jobb láb högyével egyirányba jöjön, a cső színe pedig a vállat érintse.

A puskának ismét bal oldalrai hozatalára: **Vállhoz!** vezényeltetik, mire az olly módon emeltetik fel és vitetik a vállhoz, mint az (a Sulyból Vállhoz) már magyaráztatott.

A puskának sulybani állásból **Lábhoz** vételére: **Lábhoz!** vezényeltetik, mire az a fennirt állásban a földre tétetik.

Végre hogy lábhozi állásból sulyba vétessek a fegyver: a **Sulyba!** vezényletre a puska kissé felemeltetik s a tusa högye, mint fentebb mondatott, hátra nyomatik.

Miután a leírt állásokbani hosszab időzés

eleinte fárasztó, a beoktató időnként: **Pihenj!**-t vezényel, mire megengedettik a betanulónak kénye szerint mozogni, azon megjegyzéssel azonban, hogy a bal láb sarka szüntelen mozdulatlanul helyén maradjon.

Ha a közelebb leírt állások ismétlendők lennének, az oktató: **Vigyázz!**-t vezényel, mire az oktató kellő helyzetét elfoglalja, s addig áll abban mozdulatlanul, míg más vezérszó következik.

2. §.

Fejvetések.

Ezen vezényletre: **Balra nézz!** az ujoncz, vállainak elfordítása nélkül, sebesen s annyira balra veti fejét, hogy jobb szeme az öltöny gombjainak meghosszabbított vonalába esik.

A **Jobbra nézz!** vezérszóra hasonló módon történik a fejvetés; a fej szinte csak annyira fordítatik jobbra, hogy a balszem az öltönygombok meghosszabbított vonalába jön.

3. §.

Testfordulatok.

Minden testfordulatnál elvül szolgál, hogy az mindig a bal sarkon történik,

mellynek tehát nem szabad helyéről elszaklani.

Ha a fél fordulat jobbra történendő, azaz oda, mellyen a jobb oldal van, **Fél jobb!** vezényeltetik. Ezen vezérszóra: **Arcz!** szintazon módon történik a fordulat az eredeti állásba vissza. A fél **jobb**-ra úgy esik a fordulás, mint épen most (az **Arcz** nál) mondatott, és a visszakoazást rendelő **Arcz!** vezényletre ugyanaz történik, mi a féljobb nál mondatott.

Félbal! és **Arcz!** vezényletekre a fordulatok ugyanazok, csakhogy a bal oldalra.

A **Jobbra át!** vagy **Balra át!** vezérszó azt jelenti, hogy az oktatóndó egészen átfordítsa testét azon oldalra, melly a vezényletben említettett; azaz: arczával oda forduljon, hol jelenleg a háta van.

Az egész-fordulatokra nézve megjegyzendő, hogy a fej a fordulás előtt mindig azon oldalra vettessék, hova a fordulat czéloztatik; továbbá, hogy a fegyver, ha meg van húzva, csöszinével a test felé fordítatván, ismét a czomb és vállhoz nyomassék. Ha a fegyverek vállozva vannak, az illető vezényletre, a fél-fordulatoknál a tusa kevésbé lefelé nyomatik, az egész-fordulat végbevitelénél

ellenben épen úgy rántatik le, mint fenebb mondatott. Fordulás után a fegyver volt helyzetébe vitetik vissza.

4. §.

Az elő- és hátra menetről.

A menetnek három faja van: közönséges az, mellyben egy percz alatt 90—95; gyors: mellyben 105—198; és sebes, mellyben 120 lépés tétethetik.

Minden kilépés bal lábbal történik, és ezen lépésfajok hossza mindig egy és ugyanaz.

Menetrei vezérszavak ezek: **Arczmenet**, **indulj!** **Arczmenet gyorsan indulj!** **Arczmenet sebesen indulj!** Menetközbeni vezérszavak pedig, midőn egyik lépésfajból a másikba kell átmenni, ezek: **Gyorsan lépj!** **Sebesen!** és **Lassan!**

Az **Indulj!** vezérszóra a bal láb kinyújtott térddel szabadon a csípőkből, de csak annyira emeltetik fel, hogy az oktató a lábtyu talpát ne láthassa; a lábhegy valamennyire a föld felé-, valamint a térd kifelé, fordítatik; a felső test egyszersmind előre nyomúl és azután a láb — egyenest előre a kijelelt távolságba laposan, a nélkül, hogy a földet vágná — letéttetik. A test súlya e pillanatban a bal lábra

megy át **Mig** a bal láb letéttetik, a jobb láb térdének is már valamennyire meg kell hajolni s a saroknak felemelkedni, hogy ez azonnal ugyanazon módon, mint a bal láb, a csípőkből kiemelkedve, előre hozathassék és letéttet-hessék.

A menet megszüntetésére : **Állj!** vezényeltetik, mire a hátul levő láb előre hozatik, letéttetik, a másik pedig melléje huzatik.

Ha arra kellene menni, merre a hát volt, tehát : **Arczot fordíts!** **Jobbra** (vagy **balra**) **át!** vezényeltetik. Továbbá : **Arczmenet!** stb. **Az Arczot vissza!** **Jobbra** (vagy **balra**) **át!**-ra az arcz ismét helyre állíttatik.

A **Röviden lépj!**-re ugyanazon tapban, mellyben a menet van, a lépés felényire vétetik; mint a közönséges szabott hossz, s a : **Teljesen lépj!**-re a teljes lépéshossz ismét felvétetik

Hátrálat csak rövid távközre, legfeljebb 8 lépésre tétetik, s a : **Hátrálj!** vezérszóra vitetik végbe, a mikor is a kilépés szinte bal lábbal, azonban hátra felé s csak felényire történik, mint előre; **Állj!** vezényletre pedig megállás. Menet közben valamint a fejfordulatok, úgy a különféle fegyverhordás is gyakoroltathatik.

5. §.

Huzódás, vagyis rézsút iránybani menet.

A **huzódj!** Jobbra (balra) **Indulj!** vezénylet csak helyből történik, mire a kijelentett oldalra csak egynegyed fordulás vitek végbe, a fő arra fordul, s a menet ezen irányban folytatik. Menet közben azonban csak: **Huzódj Jobbra (balra)!** vezényeltetik, s a menet a kijelentett irányban történik.

Ha netalán az **Állj!** után azonnal helyre kellene az arczot állítani, tehát csupán **Arcz!** vezényeltetik, mire negyed fordulat által az arcz ismét helyre állíttatik; ha pedig az egyenes irány a menet közben volna elérendő, akkor: **Egyenest!** vezényeltetik, mire az egyenes menetirány következik (1. Terv, 1. ábra.)

6. §.

Helybőlli s menet közbeni kanyarodások.

Helybőlli kanyarodásra: Jobbra (balra) **kanya rodj!** vezényeltetik. Erre a feja kanyaruló szárny felé vettetik; **Indulj!** vezérszóra sebes léptekkel lép ki az egész sor, a könyökkeli érintés (érzés) a sarok felé vétetik;

a kanyarodó szárny a lépés közönséges hosszát teszi, rövidebbet a közép, a sark pedig helybenkanyarodik, s miután ezen három pontok kellőleg igazulvák, s az arcz a jobb vagy bal oldalra elért, az **Állj!**-ra megáll.

A Jobbra (balra) átkanyarodj! s a véghez vitt fejvetés után **Indulj!** vezényltre a sebes kanyarodás történik, s a reá következő **Állj!**-ra a megállás.

Menet közbeni kanyarodások ugyanazon módon történnek, csakhogy mozduló sarkpontban, s a sarkembernek három lépés hosszú átszelőt kell keresztül lépdelni, azaz: ezen átszelőt annyi kis lépésre osztania, mennyire szükséges (1. Terv. 2. ábra)

7. §.

Tisztelgések s fegyverfogások.

A tanítvány bal karját a könyöknek testtöli eltartása nélkül fesztelen felemeli, s keze tenyerét az arcz felé fordítva, a bal szem előtt akként tartja, hogy az együtt levő ujjak hegyei a főveg szemernyőjének szélét ériék. Ezen mód azonban fegyvernélküli tisztelgés, a fegyverrel tisztelgés a **Tisztelegj** alatt fordul elő.

Tisztelegj! Erre a fegyver a test felé

fordítottatik, jobb kézzel a tusa nyaka megmarkoltatván; a bal úgy fogja meg a fegyvert, hogy a kis-ujj a takaró rugót érintse; ekkor mindkét kézzel akkép fordítatik meg, hogy a cső színe a test felé, a bal szem szabadon legyen s a sárkány emelő högye a vékonyt érintse; most már a jobb kéz mutató ujj a ravasztakarón fekszik; végre az utolsó időny-nél a jobb láb annyira huzatik vissza, hogy annak kanyarmetszete a balláb sarkához érjen.

V állhoz! erre a puska, kéz és láb, előbbi helyzetébe vitetik.

L á bhoz! mint már magyarázttott.

Im ához! a bal kéz a főveg szemernyő-jéhez hozatik, úgy hogy az ujjak hegyei azt érintsék; a jobb láb egykorulag, mint a **Tisztelegj-nél**, visszahuzatik.

Visszakozz! Láb és kéz eredeti helyére kerül.

E skühez! Erre a fegyver a jobb kézzel olly módon tétetik a balláb högyéhez, hogy a szerszám előre; a cső színe pedig jobbról álljon, a legalsó öltönygomb irányában közel a testhez; ugyanakkor az előkar fekirányos helyzetben átmarkolja a fegyvert úgy, hogy a hüvelyk belül a cső ágyán feltámasztassék.

F öveget le! A jobb kéz átmarkolja a

föveg felső szélét, jobbrul oldalt a hüvelyk-, mutató- és középujjal, leveszi azt, s leteszi a fegyver és test közé, a feltámasztott bal hüvelykre akként, hogy a szemernyő jobbrul oldalt, a jobb kéz pedig jobb oldalon esküre felemeltetvén, az állal egyirányban álljon.

Föveget fel! a jobb kéz megfogja a fentebbi mód szerint a föveget s azt felteszi; a puská ismét a testhez szoríttatik, a jobb kéz végre ismét oda jő, hol az azelőtt a fegyveren volt.

Vállhoz! a bal kéz a jobbnak segedelmével bal oldalra hozza a puskát, ekkor a bal szabályszerűleg megmarkolja a tusát, a jobb eredeti helyére visszamegy.

Fődezz! a fegyver akként eresztetik el a jobb kéz segedelmével, hogy a szerszám a bal könyök mögé, a szurony högye pedig egy arasznyira jöjön a földtől.

Vállhoz! a jobb kéz segedelmével ismét rendes helyére emeltetik a puská.

Lábhoz! mint már tudjuk.

Elétámaszd! Erre a fegyver a sorompón levő bemetszletbe előre hajolva rakatik le, még pedig úgy, hogy a szerszám lefelé, a cső ágya pedig jobbról legyen; vagy:

Hátra támaszd! erre féljobbra fordul-

va, a fegyver, mint mondatott, a sorompóhoz rakatik.

Fegyverre! ezen hívóra a fegyvert gyorsan megragadni s vállalni kell.

Szuronyt tüzz! a fegyver akként hozatik le a bal lábhoz, mint az (Eskühöz) megmagyaráztatott, bal kézzel a szurony megmarkoltatik, miközben a fegyver a jobb karra hajlik. Erre a szurony feltüzetvén, vállaztatik.

Szuronyra! a tusa nyaka jobb kézzel átmarkoltatik, a jobb váll megszegül s a puska akkép hozatik le, hogy a szurony högye előre s felfelé irányzott, a balkar szára a testhez zárkózva legyen.

Vállhoz! a szabályszerű állás teljesítetik.

Lábhoz! mint mondatott.

Gúlába támaszd! lásd a szakasz-oktatásnál; mint

a **Fegyverre!**-t is.

Szuronyt rejtsd! a puska, mint a Szuronyt **tüzz**-nél, leeresztetik, a jobb kéz leemeli a szuronyt, s azon módon teszi vissza, mint az a megmarkolás s kihuzásnál történt, melly után vállaztatik.

8. §.

Tűzfogások.

Ezekhez a következő vezényletek tételnek :

Vigyázz! töltés! Erre a legény negyed fordulatot csinál jobbra (a fordulat előtt azonban a 2-ik sor egy kevésbé, a 3-ik sor pedig még egyszer annyira oldalt jobbra lép); ugyanakkor a puska fekirányosan a bal kézbe ollyformán bocsátatik le, hogy a szerszám-lap a gyomorgödörre, a bal kéz az első csökarikára jöjön; a jobb kéz a szerszámhoz csúszik s a hüvelyk- és mutató-ujjal annak takaróját fellöki. (A 3-dik sor nem hozza fekirányba fegyverét, mint az 1. és 2-dik sor, hanem rézsút felfelé olyképen, hogy a szerszám lapja mindenkinél a gyomorgödört érintse ugyan, azonban a balkéz egy irányban álljon a vállal.)

Töltényt fogj! egy! Jobb kézzel, test közelében a tokmányba nyúl töltényért, s úgy fogja meg azt, hogy a gyutacs drótja a hüvelyk- és mutató-ujj közé jöjön, a golyót pedig a kis-ujj érintse.

Gyutacsot serpenybe! kettő! a gyutacsot a serpenybe teszi, s a hüvelykkel lezárja a takarót, aztán a jobb kéz a tusa

nyakára jö, mintán t. i. a töltényt a drótról leszakasztotta.

Töltésre kanyarítsd! három! a bal czomb felé szorítja a puskát, s azt olly formán fordítja meg a bal kéz, hogy a puska-vessző a test felé, s a tusa oldalt a bal láb hegyéhez jöjön; most a jobb kéz a töltényt a szájhoz hozza, s a papiros jobbról balra leszakíttatik.

Töltényt a csöbe! négy! a por a csöbe rázatik és a papiros mutató-ujjal belédugatik, aztán a puska-vessző a mutató és hüvelyk-ujjal megfogatik.

Vesszöt a csöbe! öt! kihuzatván az, a csöbe eresztetik s a töltény lenyomatik.

Verd le s vesszöt rejtsd! hat! egy-pár erős lökéssel a töltény leveretik, a vessző gyorsan kihuzatván, elrejtetetik, a jobb kéz a puskát annak szájánál megmarkolja.

Vállhoz! hét! a bal kéz felemeli a puskát, a jobb a tusa nyakát fogja át, s miután a negyed fordulat balra ismét megtörtént, a bal a tusát ragadja meg, a jobb kéz pedig helyre megy.

Igazodj! Ezen vezényletre a legény sorba igazodik, (a 2. és 3-dik sorban levők pedig ismét annyira lépnek oldalt balra vissza, mennyire elébb a **Tölts!** vezényletre jobbra léptek.)

9. §.

T ü z e l é s .

V i g y á z z !

Sorral tüzelünk! (Dobjel, vagy **Tüzelj!** vezénylet). Erre a szárnyon netalán álló altisztek fordulat nélkül egy lépésnyire hátra huzódnak s a puskát karba veszik.

Sor ké szülj! ekkor a negyed fordulat, mint a Tölts-nél, jobbra vitetik végbe (s ha a második sor volna, az ismét jobbra oldalt lép), az első sor jobb lábát hátra húzza, a második, bal lábát előre teszi; ugyanakkor a bal kéz a puskát a testhez hozza; a jobb megmarkolja a tusa nyakát, a bal pedig akként hozatik az alsó karikára, hogy itt is a szerszám lapja a gyomorgödrön feküdjék; a bal kéz egyen-magasságban marad a vállal, s a fegyver rézsút úgy áll felfelé, mint az a 3-dik sor számára a Tölts-nél említettett. A jobb kéz most akként fogja meg a szerszámot, hogy a hüvelyk a sárkányra, a mutató-ujj pedig a ravasztakaróra jöjön; miután a hüvelyk a sárkányt felhúzta, s a tusa nyakára jön:

C z é l t! ennél a fegyver fél embermagasságnyra czélba hozatik, s a:

T ü z!-re a mutató-ujj sebesen a ravaszra hozatik s azt hátra nyomja. Ekkor a jobb kéz

a tusa nyakát markolja meg, s a fegyver vezérszó nélkül a gyomorgödörhöz hozatik le vizirányosan; a lábak ismét helyre jönnek, a takaró kinyittatik; a gyutacsot kivesszük, s az ismert rendelet szerint újra töltünk; — ismételt töltés után vezénylet nélkül **Készülj** állásba kell jöni, mire csak a: **Czél!** **Tűz!** következik, mindaddig, míg a tüzelés megszüntetésére ismét dobjel vagy: **Szűnj!** vezényeltetett, mire a fegyverek töltve ugyan, de azonnal **Igazodj**-ba vétetnek, s az alisztek is meghúzzák puskáikat; végre:

Igazodj! vezényeltetik.

Ha a fegyverek **Czél**-ban vannak s a tüzelést megszüntetni kellene: **Vissza kózz!** vezényeltetik, mire azok fekirányosan leeresztetnek s a: **Sárkányt nyugba!** vezérszóra függőleges helyzetbe jönnek, test felé fordított csővel a bal karhoz nyomatva; a jobb kéz nyugba hagyja a sárkányt, a lábak zárkóznak, s a legény negyed arczba visszakozik fordulattal.

Hátfelé tüzelésre vezényeltetik:

Sorral hátfelé tüzelünk. **Jobbra át!** (Dobjel, vagy **Tüzelj!**) aztán: **Sorkészülj!** **Czél tűz** stb. egész a dobjelig, végre **Arczot vissza, jobbra át!**

10 §.

Közön- és futótüz.

Erre nézve vezényeltetik:

Közöntüzure, Sor készülj! mint az már **készülj**-nél mondatott, azon megjegyzéssel, hogy itt a **3**-dik sor is **Készülj**-t fog és pedig olly rézsút felfelé, hogy a bal kéz a vállakkal egyforma magasságra jöjön, a szerszám lapja pedig a gyomorgödröt érintse; e mellett jobbra oldalt még nagyobb lépést tesz, mint a másik sor, s a jobb lábat épen úgy huzza vissza, mint az első sor, ekkor következik:

Czélt fel! a fegyver rézsút felfelé olly módon hozatik czélozásba, hogy a legénység, feje fölemelése és felső testének állásbóli elmozdítása nélkül, még az átnéző és légy felett czélozhasson. Most:

Tüz! vezényeltetik, mire a puska elsütetik, az első és 2-dik sor legényei fekirányosan fegyvereiket lehozzák, a 3-ik sorbeliek pedig, mint már a **Készülj**-nél mondatott, úgy cselekesznek, egyszersmind a lábak rendes helyökre jönek.

Vállhoz! Erre a fegyvert fölemeli a bal kéz, a jobb megmarkolja a tusa nyakát, a legény negyedfordulatot tesz balra oldalt, a

bal kéz megragadja szabály szerint a tusát, s a jobb kéz rendes állásába tér.

Igazodj! mint tudva van.

A futótüz kivételére vezényeltetik:

Fútó tüzre sor készülj! Czélt fel!
Kardjel. Tüzelet után, mint fentebb mondatott, mindenki lehozza fegyverét, és akkor:

Vállhoz! és **Igazodj!** vezénylet következik.

11. §.

A fegyvernek belső vizsgálata.

Töltés vizsgalatára nézve:

Vizsgáld a töltést! vezényletre a puska kissé előre löketik, a jobb kéz megmarkolja a tusát, a bal pedig akkor megfogja a fegyvert az első karikánál, lehozza azt balra oldalvást akkép, hogy a tusa kerekedése a bal láb hegyén kívül, s azzal egyirányban, a szerszám balról oldalt legyen; a tusa lapja a lábfejnél feküdjék, és hogy az alsó karika a legalsó öltönygombbal körülbelül egyirányba jöjön. Ezalatt a jobb kéz hüvelyk- és mutató-ujja a puskavesszőt megfogja.

Vesszőt a csöbe! A vessző egész a szuronyhöggy magasságáig kihúztatik, aztán közepén alul megfogatván, fordítva a hornyo-

zatból kirántatik. Ekkor azt a jobb kéz a cső szájához hozza, s a kissé megnyitott markon keresztül a csőbe csusztatja, aztán a jobb kéz akként fogja át a cső száját, hogy a hüvelyk jobbról oldalt feltámasztva legyen.

Vesszőt rejtsd! A puskavessző, mint elébb, megfogatik, a csőből kirántatik, ujlag közepén alul megkapatván, a tölcsérkarikára tüzetik, s a horonyzatba leeresztetik; most a jobb kéz megmarkolja a fegyvert annak szájánál, mint az a **Vesszőt a csőbe-nél** történt.

Vállhoz! a bal kéz a puskát olly magasra emeli, hogy az a bal szemmel mintegy hason magasságba jön, a jobb kéz megmarkolja a tusa nyakát, mire a bal a tusát fogja meg, s a jobb végre az oldalra visszatér.

12. §.

A fegyvernek külvizsgálata.

Add át a fegyvert! A fegyvert függőleges helyzetben úgy kell befelé fordítani, hogy a szerszámlap előre, a cső balra oldalvást álljon, a tusa kerekedése pedig a bal czomb közepére jöjön; a jobb kéz ugyanakkor megragadván a tusa nyakát,

Vállhoz! a fegyver és kéz helyökre mennek vissza.

Ha pedig a fegyver, vizsgálat végett elvételik, a kezek gyorsan leeresztetnek, s a fegyver visszaadásakor az a jobb kézzel tusa nyakánál markoltatik meg, a bal oldalra hozatik; a fegyver, mint szinte a kezek is, végre szabott állásukba tételnek.

II. Fejezet.

Szakaszban i oktatás.

13. §.

A s z a k a s z á l l á s a.

A legénység a szerint a mint egy jobbra vagy balra rendezett századhoz tartozik, nagyságokhoz képest jobb vagy bal szárnyról rendeztetik, még pedig úgy, hogy a legnagyobbak az első, a kisebbek a harmadik, s a legkisebbek a második sorba állíttassanak. A sorköz $2\frac{1}{2}$ lábot tesz, és pedig az elüllevő sarkától a hátul levő legény sarkáig számítva. Az első sor mindig jobbra, a második és harmadik sor pedig egyenest néz. Három egymás után álló legény **egytagnak** (izegnek) neveztetik. Ha a tag kiegészítésére egy legény hiányzik, tehát a hiány a második sorba essék, s ez **f é l ü r e s t a g n a k** neveztetik. Ha pedig a tag kiegészítéséhez két legénynyel van kevesebb, akkor a hiány a második és harmadik sorban hagyatik, s ez **e g é s z ü r e s t a g n a k** neveztetik.

Illy üres vagy fél üres tag (vagy izeg) ne hagyassék soha a szárnyon, hanem az mindig a szárnytag mellé essék, p. o. jobbra sorozott szakasznál az a bal szárny mellé, s így megfordítva. Erre a szakasz páros és páratlan tagokra osztatik mindkét oldalról.

14. §.

A sorok nyitódása és zárkózása.

A vezénylő alkalmas távolságra áll a szakasz közepétől és vezényel:

Hátulsó két sor **nyitódj!** mire a második sor négy, a harmadik sor pedig nyolcz lépésnyire megy hátra, vezénylet nélkül megáll s jobbra néz. A sorok zárkózására nézve vezényeltetik:

Hátulsó két sor **zárkozz!** mire a második és harmadik sor a főt ismét egyenesre veti és sebes lépéssel kilép, az első két, az utóbbi sor négy lépést tevén.

15. §.

Szakaszs zali fordulatok.

A fejtetés épen úgy történik, mint a soroknál említve volt, azon különbséggel, hogy a vett vezényletre mindig csak az első sor te-

szi a fejtést. Ha azonban mégis mind a három sornak kellene a fejtést teljesíteni, mint például a seregszemplénél vagy elléptetésnél: ez következő külön figyelmeztetésre: **Sz a- kasz jobbra (balra) nézz!** — történik. Miután a szemléttartott felebbvaló eltávozott, vagy az osztag előtte ellépdelt, a második és harmadik sor ismét egyenestre hozza a főt vezénylet nélkül.

A testfordulatok ugyanazon módon vezényeltetnek s vitetnek végbe, mint a sornál mondatott, azon egyetlen hozzátétellel, hogy a jobbra vagy balra való fordulatokat a: **Ren- denként jobbra! (balra) parancs** előzi meg, s azután vezényeltetik a fordulat.

16. §.

Előre és hátra igazodások.

Ehez azon egyik vagy másik szárnyról, melyre az igazodás czéloztatik, legalább három tag következőképen vétetik elé: **Jobb (vagy bal) szárnyas három tag, in- dulj!** Hat vagy legfelebb nyolcz lépés után: **Állj!** vezényeltetik, s miután az ellentes szárny altisztje együtt előre lépett s az elha- gyott alapvonalra függőlegesen igazodtak: **Jobbra (balra) igazodj!** vezényeltetik,

mire tag tagra egy lépésnyi távközben, az új irányvonalba sebesen lép, s igazodik. Ezen igazodás hátra felé hasonló módon történik, csakhogy a: **Jobbra (balra) hátra felé igazodj!** vezénylet hozzá foglaltassék.

Az előreigazodás a szárnytisztre is történhetik, így: **Szárnyasztiszt, indulj!** a hatodik vagy nyolczadik lépésután: **Állj!** erre a harmadik tagnak még egy altisztje mintegy öt lépésnyire oldalt, a felvett altiszt vonalába állíttatik fel, s ezen három pont szigoruan egymásra igazíttatván, következik a vezénylet és igazodás, mint az már magyaráztatott (1. Terv, 3. ábra).

17. §.

Arczmenet előre és hátra.

A huzódások, kanyarodások és irányváltozások azon módon vezényeltetnek, mint az a sorbani oktatásnál magyarázva volt.

18. §.

Egyszerű és kettős rendcsapat alakítása.

Rendenként jobbra (balra)!

Fél jobb (fél bal)! Ezen fordulat után a második és harmadik sorban a fejek az első

felé jönnek, és a: **Csapat! Indulj!**-ra az egész szakasz kilép, s a második lépésre már a rendeknek egymáshoz csatlakozva kell lenniök. Ezen csapattal a tudva levő módon húzódást is lehet tenni. Hogy az arczvonal ezen sormenet után helyre állitassék: **Arczra visszaz a kozz!** vezényeltetik, mire tag tag után az első sorba áll s igazodik.

Kettős rendekben jobbra (balra)! és pedig jobbrai alakításnál, a páratlan tagoknál, a fél jobb fordulat végbe vitele után, az első sorbeli legény megáll, a másodikbeli mintegy 8 hüvelyknyire, a harmadikbeli pedig valami 16 hüvelyknyire oldalt jobbra lép, ellenben a páros tagok emberei a második és harmadik sorban, a féljobb fordulat után azonnal úgy lépnek balra a páratlan tagbeli előtteseik mellé, hogy a térközök betöltsenek.

A páros tagok első sorbeli emberei képezik ekkor a külső falat, és ezen hat, egymás mellett álló legény, egy kettős rendet képez. A külső fal egyenest néz, a többiek pedig mindnyájan ezen oldalra néznek. Ezen csapattal is lehet a tudva levő mód szerint húzódást végbe vinni (1. Terv, IV. ábra, páratlan tagszámu; V. ábra páros tagszámu).

Az eredeti arczvonal helyreállitására nézve: **Állj! Arcz!** vezényeltetik, mire mindenki

a fal oldala felé teszi a fordulatot, s tagsorozatába lép.

Ha menet közben a kettős rendcsapatnak egyszerű rendekbe kellene szakadozni, úgy: **Egyszerű rendekbe szakadozz! indulj!** vezényeltetik. Erre a páratlan tagbéli emberek egyenest előre mennek, a páros tagbélieliek ellenben, lépésüket rövidítve, előbbi melletteisek mögé húzódnak. Mindnyájan az első sorhoz zárkoznak.

19. §.

Töltés és tüzfogások, továbbá előgyakorlat a négyszög- és tömegbeni védelmezéshez.

Ezek ugyanazon módon vezényeltetnek s teljesítetnek, mint már a soronkénti oktatásoknál említették, kivevén, hogy itt a vezérszóban **sor** helyett **szakasz** alkalmaztassék. Meg kell jegyezni továbbá, hogy az első sor altisztjei a: **Tüzelj!**-re vagy az utolsó dobütésre jobbra át csinálnak, a harmadik sorba veszik magokat, s egy ismétli jobbra át után, a harmadik sorral **Karba** veszik a fegyvert.

Megjegyzendő még, hogy a tüzelés megszüntetésekor az altisztek a 3-dik sorral együtt

veszik **V állhoz!** a fegyvert, s eredeti helyeikre térnek vissza.

Hogy az oktató szabályzatban előforduló négyszög és tömegbeni védelmezés eléggé begyakoroltassék, a szakasz négy sorba rendeztetik, s ekkor:

Négyszöggel tüzelj! Dobjel vagy a **Tüzelj!** vezérszó következik, erre: **Négyszög ké szülj!** — A puskát mind a négy sor **készülj-be!** veszi, azon megjegyzéssel, hogy az első, harmadik és negyedik sorban álló katonák a jobb kéz mutatóujját nem nyujtják ki a ravasztakarón, hanem a tusa nyakát egész marokkal átfogják, a második sorbeliek kevéssé oldalt jobbra lépnek, a harmadik és negyedik sorbeliek pedig, mivel nem tüzelnek, semmi lábmozdítást nem tesznek. Ekkor:

Első sor szuronyt szegezz! vezényeltetik, mire ezen sor a puskát fekirányos helyzetbe hozza, s annak biztosabb támasztékaul, a tusát a jobb kar hajlásába illeszti, a bal kéz erőteljesen fogja a fegyvert annak első karikájánál, s a bal könyök szorosan az oldalhoz nyomatik. A test súlya a bal lábon fekszik, mellynek, erősebb állás megnyerése végett, fél lábnyira kell előre jöni, s ekkor:

Második sor czélt! Tüz! következik. Az illető sor tüzel, s a harmadik sor an-

nak fegyvereit közvetlenül átveszi, mely harmadik sor ismét az átvett kisütött puskákat, a negyedik sor megtöltött puskáival cseréli fel, melyre nézve a fegyverek függőleges állásba hozattatva, bal kézzel, az első karikánál, szedetnek át.

Erre ismét: **Második sor! Czélt! Tüz!** vezényeltetik, mire a második és harmadik sor közti puskacserélés újlag megkezdetik. Most már a: **Második sor! Czélt! Tüz!** harmadszor is vezényeltetik, a mikor is a második sor a kisütött fegyvereket azon módon tartja, mint az fent az első sorbeli emberek számára magyaráztatott, azon egyetlen különbséggel, hogy a szurony högye magasabbra, s körülbelül vállmagasságnyira tartassék. A harmadik és negyedik sor úgy tartja a kisütött fegyvert, mint az **Tüzelj**-nél leíratott.

Végezetre, feltéve, hogy a támadó lovaság már egészen a szurony högyéhez ért, ezen vezényletre: **Első sor Tüz!** az illető sornak tüzelése mostani állásából, következik. A fegyverek töltése ezen vezényletre: **Vigyázz! Töltsél!** történik, a végbevitt töltés után a puska, vezérszó nélkül, mint a: **Négyszög készülj!** alatt leíratott, lövésre készült állásba hozatik. Ha a tüzelés ismét-

lendő lenne, elsöbben töltéshez vezényeltetik, s azután az elébb magyarázott vezényletek következnek.

A tüzelés megszüntetése után: **I g a z o d j!** vezényeltetik, mire a második sor újra oldalt balra lép, s minden legény szükséges földözését és sorközét helyreállítja.

20. §.

Puskagúlák alakítása.

A puskagúlák alakítása **l á b h o z i** állásból ezen vezényletre történik: **G u l á b a!** mire az első sorbeli katona puskáját a test közepe elé hozza, ott bal kezével a közép karika felett átveszi, és olly formán állítja fel azt rézsút maga előtt, hogy a tusa balról álló mellette-sének jobb lába mellé jöjjon, és a cső előre legyen fordítva. Egyszersmind a második sorbeli ember puskáját első sorbeli előttesének nyújtja át, mellyet az jobb kezével a közép karika felett átmarkol, s akkor ollyformán sietteti jobb vállához, hogy a tusa $2\frac{1}{2}$ lábnyira álljon előtte a földön, s a cső szája feleje hajoljon, mire a két puska szuronynyaka úgy tétetik össze, hogy azok egymással keresztben álljanak. A harmadik sorban álló ember fegyverét a második sor előttesének

nyújtja, a ki azt jobb kezével az első karika felett megmarkolja, előre dölti, s azután a szuronyt bal keze segedelmével a másik két szurony nyaka alá és közé dugja, mire az első sorbeli ember ezen utóbbi fegyvert a közép karika alatt megfogja, a sor elé hozza; s miközben mindkét másik fegyver szádáját bal kezével kevésbé felemelé, azt olyképen tolja oldalt, hogy a tusa a jobbról álló mellettesének lábai közé jöjön. A végbevitt gúla alakítása után: **Szerte szét!** vezényeltetik, erre eltávoznak, az altisztek is fegyvereiket a mellettes tagnak gálájához támasztván.

Ha a puskákat ismét meg kellene ragadni, tehát olyformán alakítja magát a szakasz a gyűjtő jelre a puskagúlák mögött, hogy minden tag közvetlenül illető gúlája mögé jusson, mire a: **Fegyverre!** vezérszó következik. Ezen vezényletre az első sorbeli legénység fegyverét bal kezével, jobb kezével pedig a második sorbeliét a közép karika felett megragadja. A második sor legénysége, jobb lábával előttese jobb sarkáig lép vissza egészen, előre hajlik, s jobb kezével a harmadik sorbeli előttesének fegyverét ragadja meg, a közép karika felett; ekkor az első sorbeli emberrel együtt felemeli a gúlát és a puskákat szétválasztja. Most már a második

orbéli legénység adja át a harmadik sorbeliek fegyverét, átvevén; saját fegyverét is az első sorbeliektől, mire mindenki fegyverével Lábhoz-i állásba jő, s a további parancsolatra figyel.

Ellenben ha a dobos riadalt verne, mi alatt még mindnyájan szerteszét vannak, tehát mindenki töle telhető sietséggel fegyveréhez fut, s azt vállalzza a nélkül, hogy arra vezérszót várna.

Ha a gúlákat nem előre, hanem hátra az arcz mögé kellene alakítani, tehát erre nézve elsőben az arcz megfordítatik, mikor aztán a harmadik sorbeli legénység az első, ezek pedig a harmadik sorbeliek leírt teendőit vizsik végbe.

III. Fejezet.

A célzás- és találásról.

21. §.

Általános észrevételek.

A tüzelésbeni oktatás által az örvítész megtanulta, miként kell puskáját megtölteni és elsütni; de ez még nem elégséges, mert neki a szó teljes értelmében löni, azaz: távoli tárgyakat bizton találni tudni kell.

Ehez szükséges, hogy az örvítész észbeli tehetségéhez képest, elébb a löpor hatásáról, a kilőtt golyó ösvényéről, a célzás irányvonaláról és a lövés távolságáról, tiszta és valódi felfogást nyerjen.

Az altisztek-, de főleg a főtiszteknek — mely utóbbiaknak a század tisztjeinek betanítása kötelességök leendő —, mindenről, mi a löfegyver szerkezetét, használatát és hatását illeti, tökéletes ismeretet szerezni.

A mi a löpor erejét, a golyónak irányát s tapasztalás szerinti mozgását, az ürvonalat,

a golyó süppedése okát, a golyó röpvonalát, a mérlovést, az állandó és változékony célpontot, a lövéspályát és a lőtárcsa alkotását illeti, az ebbeli elmélet a magyar sorgyalogság számára kiadott oktatási szabályzatban kimerítőleg fel van hozva; tehát a nemzeti ör' tisztei ezen tekintetben az említett szabályzat 14 §-sára utasíttatnak.

A gyalogsági lőfegyver lőszabályai.

A gyalogsági puskának mérlovés-távolsága a szádától 150 lépésnyire van, miből a célzás- és találásra nézve következő szabályok fejlenek ki:

A ellenfél mellének találása végett: 100 lépésnyire alsó testére; 150 – 200 lépésnyire a mellre; 250 lépésnyire a fejre; 300 lépésnyire pedig a főveg legfelsőbb részére kell célozni.

Az utóbbi távolságokra egyébiránt az örvitéz az által segíthet magán, hogy a célzásnál a legyet (bütykét) teljesen veszi, t. i. azt az átnéző vágányán egészen feltünteti, mi által a lövonal aránylag felemelkedik.

Ámbár a golyónak elégséges hajtó ereje van, hogy a csőnek kellőleg felemelt hely-

zete mellett, 800 lépésnyi távolságra s azon túl is, az ellenséget találja és hatályosan megsebesítse, de mégis a gyalogság ellen és ott, a hol célzott lövésekről van szó, a lövéstávolság legfelebb 300 lépésnyire véte-
 tik, minthogy nagyobb távolságnál a cél-
 pontot az ellenség fővegén felül, tehát a ta-
 lálandó tárgyon kívül, kellene választani,
 melyet bajosan lehetne végbe-vinni. Lova-
 sokra azonban jó lövészek nagyobb távolság-
 ból is löhetnek, mivel azok magasabban áll-
 nak a földtől, és e felett lovaik nagyobb
 céltárgyul szolgálnak, és így könnyebben
 is találhatók.

Ezen a célzás és találás főbb szabályain kívül különös esetekre még a következőket is tekintetbe kell venni:

1. Ha hegynek felfelé, t. i. magasan álló tárgyakra kell löni, aránylag felebb; hegy-
 nek lefelé pedig alább kell célózni, mint ha-
 son távolságban a fekirányu földön találandó
 tárgyra, mivel az elsőbb esetben a golyó súly-
 ereje inkább, az utóbbiban pedig kevésbé
 hat mozgására.

2. Terjedelmes vízszínekeni lövésnél ren-
 desen kissé felebb kell célózni, mint a
 sík földön, mivel itt, a központok hiánya mi-
 att, a távolság többnyire rövidebbnek látszik.

3. Ha a mozgásban levő tárgyakra kell célozni, úgy aránylag a mozgáshoz képest a puskát kissé elébbre kell tartani és elsütni.

4. Oldalról ható szél alkalmával végre azon irányban, melyről a szél jön, a valódi célponttól kissé el kellett távozni, mivel annak behatása által a golyó irányából kitértetik.

22. §.

A távolságok meghatározása.

Mint hogy a célpont választása a meglövendő tárgy távolságától függ, azért az örvitéznek szükséges, hogy a távolságokat legalább 300 lépésnyire, lehető pontossággal határozni megtanulják.

E végre egyes örvitézeket eleinte 50, azután 100, 150 stb. lépésnyire állítanak fel, és mások által ezen távolságuk meghatározatnak, azután kiméretik, hogy mindenki ítéletének helyessége- vagy helytelenségéről meggyőződhessek. Ha az örvitéz az 50 lépésnyi távolságot tökéletesen ítélni megtanulta, úgy meg kell neki mondani, hogy nagyobb távolságok határozásánál ezen távolságot némileg mintegy mértékül használja, t. i. gondolatban azt az illető ponthoz áttegye, és ekkép kieszközölje, hányszor foglaltathatik ezen 50 lépés

az egész távolságban; de főképp arra kell figyelmeztetni, hogy a második 50 lépés stb. a nagyobb távolság végett a szemnek kissé rövidebbnek mutatkozik, mint az első.

E felett az örvitéznek meg kell mondaní, hogy mindig jegyezze meg ellene tés-tének, vagy fegyverzetének a különböző távolságokban melly részeit, és azokat miként látja, hogy később a tárgyak megszemléléséből azoknak távolságát megítélni tudja; melly gyakorlat 500—800 lépésnyi távolságra is kiterjesztethetik.

A távolságok biztos meghatározására nem annyira a szabályok, mint a gyakorlatok fognak czélszerű eredményt szülni.

23. §.

A tárcsalövésről.

Hogy az örvitéz puskájának használása-és hatásával megismertethessék, arra a tárcsalövési gyakorlatok szolgálnak.

24. §.

A lövéspálya.

A lövéspálya sík, és a czél közelében, lehetőleg meredek magasság által korlátolva le-

gyen, hogy a cél felett magasan előtt golyókat felfoghassa.

A löirány jegyzett vonal és 50—50 lépésnyire, távczövekek által, jeleltetik ki.

A czélnál 6 öl hosszú, 12 láb magas és tetején 4 láb vastagságu golyóda (golyófogó) építetik földből.

Ezen golyódától mintegy 30 lépésnyire oldalt a tárcsász számára védfal készíttetik.

25. §.

A z áll á s c z ö v e k.

Az ujoncz első lövései, ráfektetett puskával történnek. E végre a löálláson egy erős karó a földre ásatik, vagy máskép megerősítetik, melly 3—3 hüvelyknyire faszeg számára lyukakkal láttatik el, mellyre a puszka ráfektetetik; ezen karót állásczöveknek nevezik.

26. §.

A t á r c s á s z.

A lövések megjegyzésére a tárcsász, aránylagos mennyiségű zsinorra füzött, czövekekkel láttatik el, mellyek fejükön folytonosan futó számokkal jegyezvék. Minden lövés után

Lőtáblázat

az 1848-ik évi gyakorlatokról.

Lépésnyi távolságra		A társát találta												Hibalövések		Jegyzés
Puskaszám		A körök egyikeben						Az ábrán kívül								
		az ábrában			jobbról			balról								
		lent	középen	lent	lent	középen	lent	lent	középen	lent						
100	45	11	1	3	59	7	—	—	—	—	0	0	0	0	Kétszer a gyutacs magára pattant el.	
150		13	—	16	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0		
100	63	6	10	2	—	4	8	—	—	—	0	0	0	0		
150		—	—	14	—	12	—	—	—	—	0	0	0	0		
100	70	9	—	4	17	—	—	—	—	—	0	0	0	0	Egyszer a gyutacs nem pattant el.	
150		—	—	18	—	19	—	—	—	—	0	0	0	0		

27. §.

Tárcsalövés.

A tárcsalövéshez kirendelt seregnek mindenkor teljes fegyverzettel és czokmokostul (motyóstul) kell kikelni.

A lövésre először kirendelt osztag a lövéspályától oldalt a tárcsával átellenben felállítatik, és ha a puskák megvizsgáltattak s hibanélkülileg találtattak, a töltéshez vezényeltetnek.

Ha ujonczok lennének jelen, úgy mindegyikével egyenkint tiszt jelenlétében kell megtölteni puskáját, és őket a gyutacs bedugására, a golyó leverésére stb. gyakorlatilag megtanítani.

A töltés végbevitele után minden örvitéz, az oldalt felállított dobos által, különkülön a lövéspályába szólítatik; annak jeléül, hogy a tárcsász semmi szín alatt fedezetéből ki ne lépjen, a hívó doboltatik, és erre az illető örvitéz következő betanítás alatt a tárcsárai lövéshez utasítatik:

1. A puskát nyugodt kézzel és minden hirtelenkedés nélkül czélba hozza, a tusát jól vállhoz szorítsa, a csövet sem egyik, sem má-

sik oldalra ne fordítsa, és a lélekzetet lehetőleg visszatartsa.

2. Szemével ne pislogjon, hanem szilárd tekintettel az átnéző bemetszését, a légy (bütyke) közepét, és a célpontot egy vonalba hozza.

3. A puska elsütéséhez, minden ingás vagy mozgás nélkül, mutató-ujját a ravasz-takaróról lassan a ravasz hegyére hozza, és azt mindinkább nagyobbodó nyomás által a mutatóujj első ízével elsüti, míg a többi ujjak a tusa nyakán helyzetökben megmaradnak, és a mutatóujj mozgását semmikép nem követik, különben a puska irányából kihozatnék.

4. Ha érzéné az őrvitéz, hogy célzása közben kezében a puska nem fekszik nyugodtan, vagy ha gondolná, hogy az átnézőt és bütykét még nem hozta a valódi irányba, úgy el ne süsse, hanem csendesen hozza le, pihenjen meg, és ismét célozzon.

5. Ha a gyutacs, a nélkül, hogy a töltést meggyujtaná, elpattanna: úgy az őrvitéz ne hozza le fegyverét azonnal, hanem kissé célzásban maradjon, azután pedig a puskát a tárcsa irányában a mell alá húzza le, a serpenyt szükség esetében a barkácscsal kitisztítsa, dugjon új gyutacsot be, és a golyót a puskavesz-

szövel verje le. Ha pedig a gyutacs ismét egyedül pattanna el, akkor az örvitéz visszalép, és a különösen e végre felállított altiszt-hez megy, kinek felügyelete alatt a töltést vagy kihúzza, vagy egyéb kellőségét eszközli.

6. Az elsütés megtörténte után az örvitéz vállozott puskával még addig maradjon meg, míg a tárcsász neki lövését a tárcsán megmutatta.

Illy módon az örvitézek egymásután elészóllítatnak, és alaposan betanítatnak.

Hogy az örvitéz a jó lövésekért némileg kitüntettessék, meghatároztatik, hogy péld. minden ábra-találónak a könnyü gyalog, minden körlövésért pedig a granatos-induló doboltatik.

Ha az egész osztag, péld. a szakasz, egyszer átlött, a puszkák megvizsgáltatnak, és vagy újra megtöltetnek, vagy más szakasz szólítatik elő.

Minthogy a találás bajossága a czéltóli távolsággal növekedik, tehát egy örvitéznek sem szabad nagyobb távolságra löni, mielőtt a kisebbekre czélszerűleg találni meg nem tanult.

Az ujonczot, vagy a gyakorlatlan lövészt eleinte 50 lépésnyire, és csak később kell a lőtáblázatba kitüzött távolságokra lövetni;

másként ügyes lövészek nagyobb távolságokra, u. m. 200—250 lépésnyire is, gyakoroltassanak a lövésben.

Ha az örvitéz a lövésben már elégséges bizonyosságot nyert, úgy tüzött szuronynyal, szóval, teljes fegyverzettel kell a lövésre szoktatni, mivel az ellenség előtt mindég eképek kell lőnie. Nem különben a gyakorlott lövészek térdelve, fekve, szóval, tetszés szerinti helyzetben löhetés is megengedtetetik; a rossz lövészt pedig, ki illy kényelmek vagy mesterkélések által csak a szigorú felügyelet és az alapos oktatást kerülné ki, a lövésnél szabályszerű állásra kell szorítani.

A lövéspálya közelében csend és rend legyen, hogy az oktatás ne zavartassék, és minden balesetnek eleje vétessék, mi okból az örvitézek is a lövéspályától mindig oldalt és hátul állíttatnak fel.

Végre a főtiszteknek, de különösen a század-vezérlőnek, ajánltatik az örvitézek lövésbeni kiképezésükre teljes szorgalommal és különös gondossággal működni, mivel ezen tárgy a gyakorlati oktatás legfontosabbikához tartozik, és a gyalogság használhatósága leginkább a löfegyver ügyes és hatályos alkalmazásától függ.

Minden hirtelenkedés tehát gondosan mel-

lőztessék, és a lögyakorlat lehetőleg akkép
 intéztessék, hogy az örvitéz minden töltényeit
 ne ugyanazon egy nap lődözze el. Továbbá
 iparkodni kell, hogy a legénységben illy gya-
 korlatokhoz kedv és némi vetélkedés ébresz-
 tessék, mivel ez a legczélszerűbb mód ked-
 vező eredményt előidézni.

28 §

A lögyakorlat általános szabályai
 A lögyakorlatot mindenkor a lögyakorlati
 terv szerinti módon kell végezni, mely a
 lögyakorlati tervben van előírva, és a lögyakorlat
 során a lögyakorlati tervben előírtakat kell
 szigorúan betartani. A lögyakorlatot mindenkor
 a lögyakorlati tervben előírt módon kell végezni,
 és a lögyakorlat során a lögyakorlati tervben
 előírtakat kell szigorúan betartani. A lögyakorlatot
 mindenkor a lögyakorlati tervben előírt módon
 kell végezni, és a lögyakorlat során a lögyakorlati
 tervben előírtakat kell szigorúan betartani.

IV. Fejezet.

*Az altisztek, valamint őrs-, fő- és segédtiszt-
tek állása és gyakorlata.*

Az altisztek állása és oktatása.

28. §.

A fegyveres altiszteké.

Ezekre nézve az állás ugyanaz, melly a közlegényekére nézve előíratott, a fegyvert azonban úgy fogják jobb karon, hogy a tusa-nyak a mutató- és közép-új villaforma közébe, a hüvelyk a ravasztakaró fölé jöjön.

A fejtetések-, fordulatok s meneteknél szintűgy viselik magokat, mint a közvitéz.

A puska fogások, mellyeket az altisztek a legénységgel egykorulag visznek végbe, a következők:

Vállra! a puska ezen vezényletre ak-kép fordítatik befelé, hogy a puskaszj ol-dalt balra néz; ekkor a test közepé elé ho-zatik az, s a bal kézzel az első karikánál át-

markoltatik; s mialatt a bal kéz a bal váll felé emeli azt, a jobb kéz gyorsan megragadja a tusa nyakát, a bal pedig a tusa kerekedését, mire aztán a jobb kéz sebesen oldalra hozatik.

Ig a **zodj!** A jobb kéz megfogja a tusa nyakát és a fegyver függőleges irányban lehozatik; míg a jobb kar szára fekirányban áll, a fegyver akkép fordítatik befelé, hogy a cső oldalt jobbra nézzen. Ekkor a puska két kézzel jobb oldalra hozatva, szíjával eléfelé fordítatik, melly mozdulat alatt a balkéz a tusról az első karikára jön, s a jobb gyorsan megragadja a tusa nyakát hüvelyk- s mutatóujja közt villaként, s midőn már a fegyver illő helyzetébe hozatott, a bal kéz helyére kerül.

Karba! a fegyver jobb kézzel akként fordítatik befelé, hogy a puskaszíj balra oldalt nézzen, s a test közepe elé hozatva, balkézzel az első karikánál megragadtatik; erre a bal oldalra emeltetik s akként fordítatik meg, hogy a cső előre nézzen, melly mozdulat közben megmarkolja a jobb kéz a tusa nyakát, a bal pedig azon helyzetbe tétetik, melly a közvitézre nézve leiratott.

Ig a **zodj!** A puska a tusa nyakán levő jobb kézzel befelé fordítatik, és lassankénti leeresztéssel a jobbfélre hozatik. Ezen moz-

dulat közben a bal kéz hirtelen megragadja az első karikát, mire a jobb, mint már említett, a tusa nyakát fogja meg s a jobb oldalra áthozza. Aztán a bal kéz oldalt visszatér.

Súlyba! A bal kéz a puskát középen az első és második karika közt megfogja, erre a jobb kéz azonnal megragadja azt az első karikánál, s azon állásba hozza, melly a közvitézekre nézve előíratott. A balkéz sebesen visszatér az oldalra.

Vállhoz! Jobb kézzel a puska függőleges állásba felemeltetik, s ballal hirtelen az első karika fölött átmarkoltatik: most a jobb kéz hirtelen lecsúszik, megragadja a fegyvert szabályosan, s a bal visszakerül.

Lábhoz! mint a Súlyba vételnél mondatott, csak hogy a fegyver ekkor a földre is tetetik, mint azt már a közlegényekre nézve láttuk.

Imához!

Visszakozz!	} mind a szerint mennek végbe, mint a közvitézeknél.
Eskühöz!	
Föveget le!	
Föveget fel!	

Vállhoz! A puska bal kézzel felemeltvén, jobb oldalra hozatik, a jobb kéz szabályosan megkapja azt, s a bal visszatér az oldalra.

Szuronyt tüzz! Jobb kézzel a test közepe elé hozatik a fegyver, a cső jobbra oldalt állván, egyszersemind a balkéz azt az első karika felett megfogja, s ugyanazon helyzetbe hozza, mint az a közvitézekre nézve leiratott, s a zuronyt a tudva levő módon feltüzvén, a fegyver ismét a jobb oldalra vitetik.

Szuronyt rejtsd! a fentebbi magyarázatból kivehető mód szerint.

Szuronyra! A bal kéz az első csökarikára esik; a fegyver úgy fordítatik meg és tartatik, mint az a közlegényekre nézve leírva volt.

Vállhoz! Fegyver és kéz az Igazodj!-nál leirt helyzetbe jő ismét.

Fedezz! Jobb kézzel a puska a test közepe elé hozatva, a cső színe oldalt jobbra fordítatik; egykorulag megragadja a bal kéz azt az első karikánál, mire a fegyver a már a közlegényekre nézve leirt helyzetbe hozatik a jobb kéz által.

Vállhoz! A puska bal kézzel a jobb oldalra hozatik s ott a jobbal szabályosan megmarkoltatik.

Négyszög készülj! az altiszt, azonban, hogy a puskatusát hátra nyomja, s bal kezét az első csökarikára, jobbát pedig a tusa nyakára viszi, fegyverét lövésre készülsen

tartja. Többire a közvitézek szerint viseli magát.

Tüzelés megszüntetésekor a töltés bevégezése vagy a sárkánynak a középnyugbatétele után a fegyver ismét szabályszerűleg a jobb oldalra jő.

Az altiszt semmi különös tisztelkedést sem teljesít, csakhogy fegyverét jobb kezében meghúzza. Fegyver nélkül ugyanazon tisztelkedéseket teszi, melyeket a közvitéz.

Midőn az altiszt maga is vezérlő, akkor elsőbben véghez viteti a tisztelkedést, s azután teljesíti azt maga is. Itt egyszer mindenkorra megjegyzendő, hogy mind azon tisztcímeknek, kik keztyűvel vannak ellátva, esküvéskor azt jobb kezeikről le kell huzniok.

29. §.

A z á s z l ó s.

A zászlótartó állása is megegyez a közvitézekéivel. A zászlót két kezével kissé előre hajtva ollyképen hordja a bal csípő előtt, hogy a zászló nyelének vége a hasüreggel egyenlő magasságban s ahoz támasztva legyen; a jobb kéz a zászló nyelét tenyérszélességre annak végétől megmarkolja, a balkéz akkép jön a zászló nyelére, hogy a

feltámasztott hüvelyk a bal szemmel egyenlő magasságban legyen. Zászlóval csak álló helyzetben történik tisztelgés, ő felsége vagy annak képviselője a miniszerelnök, had- és belügyminiszer előtt. És pedig a felség előtt, midőn az mintegy 9 lépésnyire jött a zászlóhoz, a zászló a test közepe elé hozatván, annyira eresztetik le a két marok között, hogy a zászló nyelének vége egyarányba jöjjon a térddel, egyszersmind a zászló kelméje jobb kézzel megfogattatván, a zászló nyeléhez szorítatik. Most a zászló, a test fordulása nélkül, a jobb hónalj alá hozatik, és a felső karral a testhez szorítatik, úgy tartatván egyszersmind az, hogy hegye egy arasznyi távolságra legyen a földtől, mire a jobb kéz kissé előre csuszva, a kelmének egy részét nyelével együtt ismét átfogja; s végre a bal kéz az üdvözléshez tanítás szerint a föveg szemernyőjéhez felemeltetik.

Mihelyt a felség előtte 9 lépést elhaladott, a bal kéz a zászló nyelére jön, a jobb kéz eleibe, a mikor is aztán a zászló függőleges helyzetébe felemeltetik, kissé felfelé löketik, s leirt helyére a bal csipők elébe hozatik.

Ő felsége képviselője a miniszerelnök, had- és belügy miniszer előtt az üdvözlés 5 lépésnyire kezdetik, s a bal kéz nem vitetik

a szemernyözethez; a visszakozás akkép történik a képviselőnek 5 lépésnyire túlhaladta után, mint fenebb.

A sereggel együtt véghezviendő fogások ezek:

L á b h o z ! A zászló mindkét kézzel a test közepe elé hozatik, mire a jobb kéz a zászló kelméjét és nyelét a bal felett megmarkolja s azt a jobb láb hegyéhez teszi oldalt a földre olly módon, hogy a zászló függőlegesen álljon, és a jobb kéz a legalsó kabátgombbal egyenlő magasságra jöjön — a balkéz ismét visszakerül az oldalra.

V á l l h o z ! A zászló jobb kézzel felemel-
tetik, a bal csípőhöz hozatik, s mind a két kézzel szabályosan megmarkoltatik.

I m á h o z ! (egészen a közlegények

V i s s z a k o z z !) szerint.

E s k ü h ö z ! A zászló jobb kézzel balra a balláb hegyéhez tétetik, és ott bal kézzel, — mellynek hüvelyke feltámasztatik, — a legalsó öltönygombbal egyenlő magasságban megmarkoltatik.

F ö v e g e t l e ! } Mint az altisztnek eléira-

F ö v e g e t f e l ! } tott, s a fegyverre nézve

V á l l h o z ! } meghatározottatott.

30. §.

A fődobos és más dobosok.

Mikor a fődobos a sereggel együtt kiáll, jobb vállon balra rézsút csüngő vállszíjat visel.

Állása a közkatonáéval egyenlő, azon megjegyzéssel azonban, hogy a jobb láb ollykép állítatik a bal elé, hogy sarka a bal láb fejéhez jöjön. A jobb kar előre és oldalt jobbra kinyújtatik, és a bot, a gomb alatt jobb kézzel olly formán tartatik, hogy annak alsó vége a jobb láb hegye mellett álljon; a bal kéz a bal oldalra úgy állítatik fel, hogy a hüvelyk hátra s az ujjak előre a testen zárakozva legyenek.

A szertartási időnyöket épen úgy viszi végbe, mint a közlegény.

E s k ü h ö z ! A bot függőlegesen a bal láb hegye elé tétetve, bal kézzel a csipővel egyenlő magasságra megmarkoltatik, a főveg, a közvitézeknek adott szabály szerint, levétetik, s a test és a bot közt ballal szintazon módon tartatik, mint ez a közvitézek által történik; a jobb kéz esküre felemeltetvén.

F ö v e g e t f e l ! erre e főveg, az adott utasítások szerint, feltétetvén, a

Vállhoz!-ra a bot ismét a jobb láb hegye elibe állítatik.

Menet közben, jobb kézzel a nád közepe alatt, teste előtt rézsút, ollyformán tartja a botot, hogy ökle a gyomorgödör fölibe jöjön, és a bot gombja a jobb oldalra hajoljék. Ezen állásban, jobb karjának oldalt kinyújtása által adja a jelt, a zene megkezdésére vagy megszüntetésére.

A dobos.

Dob nélkül a dobos állása ugyanaz, mi a fegyvertelen közvitézé.

A dob, annak felső abroncsán megerősített karikánál fogva, olly módon akasztatik fel a vállszíj kapcsába, hogy az ferdén jobb oldalról hajolva lógjon. A dobverők mindkét kézben, doboláshoz kész állásban, az ütfenék felett tartatnak.

Midőn Piñenj! vezényeltetik, a dobok a lábak elé a földre tétethetnek, ollyformán, hogy az oldalfenekek a lábak felé, és a hangoló csavar felfelé álljon. Egyszersmind a dobverők is a vállszíjon fevő hüvelyekbe dugatnak.

Vigyázz! vezényletre a dobok ismét beakasztatnak, a dobverők megmarkoltatnak

s az előírt állás vétetik fel. Hadmenet közben a dobok dobszíjakon ollyformán vitetnek a bal vállon, hogy az oldalfenék a bal válllapoczkán feküdjék, a dobverők vágányaikba rejtetvén. Ehez **Vállra ved!** vezényeltetik.

A sereggel együtt következő kézfogatokat visznek végbe.

Imához! a dobverőket a bal kéz átvevén, a jobb a szemernyőhöz vitetik, egyszer mind a jobb láb, mint a közvitézekre nézve mondatott, visszahúztatik. Az imajelt adó dobos, bal kezével a szemernyőt érinti, s a dobverőt az idvezlés alatt is, midőn a 3-mas ütést teszi, balkezeiben megtartja.

Vissza kozz! a kezek és jobb láb, eredeti helyére visszatér.

Eskühöz! A dobverők hüvelyökbe dugatnak, a bal kéz az ütfenék abroncsához jön, a jobb az oldalra le.

Föveget le! a főveg a szabott mód szerint jobb kézzel levétetik, s ollyformán tétetik le az ütfenékre, hogy annak belső része a test felé, s a szemernyő oldalt jobbra legyen fordítva, a főveg felső szélénél fogva tartatván; a jobb kéz pedig esküre emeltetik.

Föveget fel! jobb kézzel föltétetvén a főveg, a kéz ismét előbbi állásába tér; a :

Vállhoz!-ra a dobverők megragadtnak, s szabályos állás vétetik fel.

31. §.

Az ács állása fejszével.

Állása egy a közvitézével. Fejszójét akként hordja bal vállán, hogy éle hátra felé és alsó szöge a váll-lapoczkán feküdjék. A fejsze nyelét csipő irányában attól tenyérnyi szélességre, bal kezével tartja.

Úgy teljesíti, mint a köz-
Imához! } vitéz, csakhogy ő jobb
Vissza kózz! } kezét viszi a szemernyözethez.

Eskühöz! a fejsze a bal lábhegy eleibe, élével előre, állítatik, s nyele a láb kézzel tartatik.

Föveget le! a föveg jobb kézzel a fejsze nyelére tétetik, s ezen kéz aztán esküre emeltetik.

Föveget fel! a föveg feltétetik, s a kéz az oldalra visszatér. A következő:

Vállhoz! vezérszóra a fejsze ismét eléírt helyzetébe hozatik.

32. §.

**A törzstisztek állása és gyakorlata
lovon, karddal kézben.**

A kard markolatját ollyformán fogják át jobb kezek mutató- és hüvelykujjával, hogy, miközben a többi ujjak a markolat körül összezárkoznak, amazok egymás bütykeit érintsék. A kard gombja ollykép nyugszik a jobb czombon, hogy a kardvas felfelé, egy arasznyi távolságra, álljon a jobb válltól.

Idvezlés.

A felség előtti idvezlést mind állásból, mind menet közben már 9 lépésnyire megkezdik, s a kardnak háromizbeni emelése és lebecsátása által a következő módon történik:

1) A kard jobb kézzel akként emeltetik fel s fordítatik, hogy annak markolatja a bal mellhez jöjön, a penge egyenest felfelé, a markolattakaró pedig oldalt álljon. A hüvelyk a markolat belső oldalán feltámasztva fekszik.

2) Kifeszített karral ollykép hozatik jobbra a kard, hogy annak markolattakarója, a czomb felé fordulva, attól egy arasznyira álljon, a hegye pedig egészen leeresztessék.

3) A kard ismét, mint az első időnyél, a bal mell elibe emeltetik.

4) mint a másodiknál, leeresztetik.

5) mint az elsőnél, felemeltetik.

6) mint a másodiknál, leeresztetik.

A Visszakozás történik:

1) Azon módon, mint az első időnyél a kard, a bal mell elibe emeltetve;

2) ismét szabályszerű helyzetbe, az oldalra hozatik.

A visszakozás, mindenféle idvezléseknél, ekkép történik: A szentség előtt, imára állás történik. A miniszerelnök, had- és belügyminiszernek adandó idvezlés mind helyből, mind járat közben 5 lépésnyi távolságban kezdetik, s két időnyre történik, azon módon, mint az ő felségét idvezlő első és második időny, csak-hogy a kard högye nem bocsátatik annyira le; s mintegy tenyérszélességre a jobb láb högye fölött marad emelve. A kísérés leeresztett kardhögygyel történik; s a visszakozás csak a parancs vétele után történik.

Az idvezlés minden más előjáró előtt úgy állásból, mint menet közben is, azon módon megy végbe, mint fenebb az idvezlés első és második időnye alatt leiratott, azonban csak

3 lépésnyi távolságban, és hogy a kard penge a 2-ik időnyél fekirányosan tartassék. Ezen helyzetben idvezeltetik minden felebbvaló, és a parancs vételeig vagy a felebbvaló 3 lépésnyire haladtáig úgy marad; mire a visszako-
zás is közvetlenül hasonlóképen teljesítettik. Többire minden parancs átvételekor, a leírt módon történik az előljáró előtti idvezlés.

Imára állásnál.

1) mint a felséget idvezlő első és másod-
dik időny.

2) épen úgy a visszako-
zás is.

Esküre állásnál.

Miután a sereg esküre rendeltetett, hüvelyébe rejtven a törzstiszt kardját, leveszi fővegét, s azt balkezébe tevén, jobb kezét szabályszerűleg esküre emeli. Az eskü-teljesítés után a főveg jobb kézzel felté-
tetik, s a kard megmarkoltatik, mire aztán a sereg vezérlése következik.

33. §.

A zászlóalji segéd.

A segédtiszt csak személyének védelmére húz kardot, különben olykép teszi jobb kezét

jobb czombjára, hogy hüvelyke hátra felé, többi ujjai pedig zárkozatlan, előre a felső czombon feküdjenek.

Idvezlés.

Idvezlésre, tekintet nélkül a magasabb tiszti fokozat különbségére, a jobb kéz szabályszerűleg emeltetik a főveg szemernyőjéhez.

Imára állás.

Mint az idvezlés.

Esküre állás.

A főveg jobb kézzel, mint a törzstisztekre nézve mondatott, vétetik le, a balnak átadatik, s az elsőbbi esküre felemeltetik.

Visszakozásul, a jobb kéz a főveget felteszi, s aztán leírt helyzetébe a jobb czombra jön.

34. §.

A főtisztek gyalog.

A főtiszt csak akkor tesz idvezlést, ha egy kiállott sereg előtt mint parancsnok áll, vagy megyen.

A felségnek teendő idvezlést, mind állásból mind menet közben, annak 9 lépésnyire közeledtével teljesíti. Az állásbóli idvezlésnél egyik időny a másikig annyira húzzatik ki, mint a közönséges lépés topja megy. Menetközben szintúgy a közönséges lépéstobban követi egyik időny a másikat, azonban az első időny azon pillanatban vitetik végbe, midőn a bal láb kilép.

1) A mint a törzstisztnek ő felsegét idvezlő első időnye.

2) Kinyújtott karral annyira eresztetik le bal kézzel a kard, hogy a markolattakaró a jobb felső czombhoz jöjjon, s a kardvas högye arasztnyi távolságra álljon a földtől.

3) A kard, mint az első időnyénél, a bal mellhez emeltetik.

4) mint a másodiknál, leeresztetik,

5) mint az első időnyénél, felemeltetik.

6) mint a másodiknál, leeresztetik,

7) a fenálló szabályok szerint, a bal kéz a főveg szemernyőjéhez hozatik.

Ezen állásban addig marad a tiszt, míg a felség 9 lépésnyire túlhaladott, vagy a felállítási vonaltól annyi távközre távozott.

Visszakozásul.

- 1) a bal kéz az oldalra vitetik le;
- 2) a kard a bal mellhez emeltetik; és
- 3) eredeti helyére, ismét az oldalra levitetik.

A közönséges idvezlés minden előjáró előtt mind állásból, mind menet közben, lépésnyi távolságban kezdetik meg, s akkép történik, mint a felség előtt, csakhogy, a kard leeresztése itt egyszeri, s fekirányos, és hogy a bal kéz nem emeltetik fel a szemernyőjéhez.

A visszakozás úgy vitetik végbe, mint fenebb a felségidvezlés második és harmadik időnyében magyaráztatott. Többire, a felebb való elfogadása- és kíséreténél úgy viselje magát a tiszt, mint az a törzstisztekre nézve leíratott.

Imára állás.

Imához! Balról, befelé fordított éllel ollykép bocsátatik le jobb oldalnál a kard, hogy högye a földtől arasztnyira álljon, a jobb láb, mint a közvitézekre nézve mondott, visszahúztatik, a bal kéz a szemernyőhöz hozatik.

Visszakozz! A kard, láb és bal kéz, helyét s állását elfoglalja.

Eskühöz! A kard bal oldalra hozatik, s a bal kéz által úgy vétetik át, hogy a kard gombja a mutató és közép ujjak közt, a penge foka pedig a bal vállon nyugodjék.

Föveget le! A föveg szabályszerűen levétetik, a bal váll elé hozatik, a hüvely- és mutató-ujjnak akként adatik át, hogy a szemernyő jobbra legyen; a jobb kéz esküre felemeltetik.

Föveget fel! a föveg feltétetik.

Vállhoz! a kard ismét jobb kézbe jön.

Az imáboz állást s eskü időnyeit sor és szakaszban a tisztt egykorúlag viszi végbe a sereggel, de ha a tisztt maga volna a parancsnok, akkor azután, miután azt a legénység teljesítette.

Visszakozásnál pedig ő teszi azt elsőben, s azután vezényli azt a seregnek.

II. R É S Z.

A NEMZETI ÖRSÉGNEK OSZLOTT CSA- TARENDBENI (CSATÁRHARCZRAI) AL- KALMAZÁSÁRA VALÓ KIKÉPEZÉSE.

I. Fejezet.

35. §.

Á l t a l á n o s a n.

Csatározni annyit jelent , mint egy vagy több osztagokat kötött rendből felosztlatni, és elszórtan az ellenséges csatárok ellen , vagy ha a földszín, és más körülmények megengedik , kötött rendbeni ellenséges seregek ellen is harcza vinni.

Minden illy czélből felosztlatott osztagot csatárláncznak, és a három ugyan egy taghoz tartozó csatárt láncszemnek nevezik.

A nemzetör, mint csatár, nem áll mindig elüljáróinak közvetlen vezetése alatt, ő gyak-

ran magára van hagyatva; ezen harcz neméhez tehát, a személyes vitézségen kívül fegyvere használásában különös jártassággal, test-ügyességgel, bátorsággal, kitüréssel, és önbizalommal kell bírnia. Minden földszíntárgyat fedezésére használni értsen, ellenét veszteségbe ejteni, és tüzelését hatályosan fenntartani törekedjék.

A csatározáshozti beoktatás e szerint különös alaposságot igényel, mivel a mindig öregbedő földmivelésnél és az abból következő szövevényesség miatt, ezen harcznem a gyalogságnál mindinkább alkalmazásba jön.

Az oktatás lépcsőnként történjék, és pedig következő rendben:

Egyes láncszemeknek felállítása, és azoknak oktatása, a fegyvertartásban és a dobzó utáni mozdulatokban.

A kötött rendbeni részlegeknek betanítása a csatár lánczbani felosztására.

Mielőtt a nemzet örök csatározáshozti beoktatása megkezdetik, nekik meg kell mondani, hogy a csatározásnál a fegyverfogásokban, minden szabatosságot, a test állásában minden feszességet mellőzniök és magokat fesztelen, s mindenkori harcz viszonyaihoz szabni kell.

36. §.

Egyes láncszemek oktatása.

Felállítás.

Eleinte 3, 4 vagy öt tagot, mint láncszemeket, 3 lépésnyi távolságban egymás közt, — és a láncszemeket 12 lépésre felállítani kell és a következőt velök gyakoroltatni:

Puskahordás.

Egy osztagnak csatározás végetti felosztása pillanatában a nemzetör puskáját súlyba veszi, és úgy a csatárvonalba előmegy; ott megérkezve, hogy mindig lökészülden lehessen, azt következőkép tartja:

A puska akkép hozatik rézsút a test közepe elébe, és helyeztetik a mérsékeltén meghajtott bal kézsárra, hogy csöve a testhez zárkózva, annak szádája balra oldalt, és felfelé, a tusa pedig lefelé, a jobb térd irányába jöjön. A balkéz lefelé irányult ujjakkal, a puskaszíj alsó végét akkép fogja meg, hogy a hüvelyk szorosán a takarórugony (főde) kanyara felett, a többi ujjak pedig a zárpánt (S vasra) illesztessenek. Felhuzásra a jobb kéz hüvelyke a kalapácson, a mutató-újj ra-

vasztakarón felül, a többi pedig alul helyezkednek.

Olly esetben, hol a csatár valamelly földszíntárgy mellől elő akar lopódní, puskáját az illy szándékhoz leeresztve, vagy hónalja alatt fődözve hordja.

Minthogy a csatárnak a földszíntárgyak maga fedezése végetti használatánál, földre feküdni, letérdelni vagy ülni kell, azért szükséges, hogy ezen különféle testhelyezésekben is puskáját megtölteni, és ellöni megtanulja.

Menés közben a gyutacs bedugásánál és a tölténynek csöbe eresztésénél pillanatig megáll.

Térdelve. A nemzetör jobb térdére leereszkedik, a puskát fekirányulag (vizirányosan) bal térdére fekteti, a gyutacsot bedugja, aztán a puskát akkép hozza a bal oldalra, hogy a tusa a földön, a szerszám felfelé és a puskavessző a test felé fordítva legyen.

Hogy a czélozás nyugottan megtörténhesék, a könyök a bal térdre, a puska pedig valamelly földszinti tárgyhoz támasztatik.

Ülve. Hogy a puskát ülve meg lehessen tölteni, a csatár baloldalával az ellenség felé fordulva, leül, bal lábát akkép hajtja meg, hogy sarka a földhöz támasztva, és térde fel-

emelve legyen, míg a jobb lábszár egészen kinyújtatik. A töltés és czélozás a térdelésnél az említett módon megy végbe.

Fekve. Hol a földszínen semmi földzet nem létezik, ott a csatár töltés- és lövéskor bal csípőjén fekszik, és a töltésnél azon segélyeket használja, mellyeket legczélszerűbbnek talál.

Czélozáskor a földhöz támasztott bal könyöke vagy valamely földszíntárgy, kő vagy göröngy, támaszpontul szolgál, és ezeknek nem léteben a főveget is lehet használni.

37. §.

A különféle mozdulatoknak és a tüzelésnek dobjel utáni gyakorlata.

A csatárláncz nagy kiterjedése mellett a vezérlő hangja, a mozdulatok rendezéséhez nem elégséges, tehát a vezérszavak kipótlására következő dobjelek szolgálnak:

Lassu induló. Ezen dobjelre az első sorbeli örvitéz lökészült puskával 100 lépésnyire elősiet, és azt elsüti. A másik kettő azt lassan követi, és ha az elősietettel egy vonalba érkezett, a második sorbeli; azután szintúgy a harmadik sorbeli is további 10 lépésnyire előmegy stb. míg az előre haladás a pihenő által megszüntetik, mire a csa-

tárok azon vonalba mennek elő, mellyen az ellenséghez legközelebb állók vannak.

Takarodó. Ez a hátrálásra szolgál; mihelyt tehát ezen jel adatik, az első sorbeli csatár, miután puskáját elsütötte, körülbelöl 20 lépésnyire hátra siet, ott a még elül levő társainak felvételére állva marad, és tölt; ha ez felállási pontját elérte, úgy a második sorbeli lö, és azonnal az elsőben visszamenetekhez siet; elérvén végre ez is a hátul levő felállási pontot, tehát a 3-dik sor embere tüzel s hasonlóképen a másik kettőhöz siet, melly által ezen a láncztághoz tartozó három ember ismét egyesülve leszen, úgy a harmadik sorbeli őrvitéz is szinte 10 lépésnyire a 2-dik sorbeli megé megy és tölt.

Az illy lassankénti tüzelés és hátramenés addig folytattassék, míg a pihenő doboltatik, mire az ellenséghez legközelebb levők megállnak és a többi azoknak vonalába előmegy.

Az ébresztő azt jelenti, hogy mindegyik csatár fél jobbra forduljon, és az oldalmenetet jobbra vigye végbe. Itt mindenik lánczszemből felváltólag egy csatár, és pedig előbb az első, azután a második, s végre a harmadik sorbeli előre s oldalt lépve puskáját elsüti, és a csatárlánczba ismét visszatér.

A dolgozó azt jelenti, hogy minden csatár fél balra forduljon, és az oldalmentet az említett módon vigye végbe.

A hívó az ellenséges lovasságnak megtámadásra előnyargalását jelenti. Tehát ezen dobjelre azonnal a szuronyok feltűzetnek, ha az előbb nem történt volna meg, és a csatárok két vagy három szemenkint rendszerületlenül csoportokba gyülekeznek. Ismételi felosztatás végett a lánczba, a lassu induló doboltatik.

A sebes induló arra szolgál, hogy egy hátul felállított seregnek arcza előtt tér nyitassék.

Gyűjtő. Ezen jelre a csatároknak segélyszakaszaiknál kötött rendbe kell alakulniok, és azokkal egyetemben a fősereghez visszatérniök.

Egy kolomp, és négy egyszerű ütés. A segélyszakasznak helybeni lánczba alakulására szolgálnak.

Egy hívó, és három kettős ütés. A láncznak segélyszakasz általi megerősítéséhez jeladásul szolgál, mellynek e célra feloszlani, és a lánczba előmenni kell.

Egy hívó, és két kettős ütés. Azt jelenti, hogy az erősítés előtt tűzben ál-

lott láncz visszavonuljon, és hátul segélyszakaskint alakuljon.

A roham akkor doboltatik, ha a csatároknak az ellenséget szuronynyal kell megtámadni és egy czélszerű álladásból, péld. egy árokból, erdő széléről stb. kiriasztani. E végre a szuronyok feltüzetnek, a csatárok rendszerületen csoportokba gyülekeznek, és az ismét bekövetkező rohamjelre zajosan az ellenségre rohannak.

A békegyakorlatoknál, hol az ellenség csupán képzelve van, a csatártüz a kettős ütésre kezdődik, és két kolompra szüntetik meg. Ellenség előtt, egyébiránt ezen pillanat az ellenfél mindenkori állásából adja elő magát, mivel mindenik csatár csak akkor, és addig tüzel, ha ellenét bizonyossággal találhatja.

II. Fejezet.

A kötött rendbeni osztatok csatárlánczbaifeloszlása, és azoknak mozdulatai.

Mindenik főtisztnek a században egy szakasz átadatik, kinek a gyakorlatot következő rendben kell elővenni:

38. §.

A láncznak helybeni alakítása.

A láncznak helybeni alakítása akkor történik, ha a felosztáshoz kirendelt szakasz az elfoglalandó vonalon áll, vagy ha egy visszavonuló (hátráló) lánczot oltalomba venni, vagy felváltani kell (II. Terv, 1. ábra).

A lánczalakításhoz, **j o b b r a**:

„**L á n c z o t j o b b r a !** vezényeltetik, mire a puskák súlyba vétetnek, azután következik:

F él j o b b ! se b e s e n **i n d u l j !** mire, kivéve a balszárnyas tagot, és az ide zárkozott tisztet, valamennyien fél jobbra fordulnak, sebesen kilépnek, és a lánczba következő módon feloszlanak: Balszárny felől a második tag első sorbeli őrvitéze, miután 18 lépést haladt, az előtte menő nemzetörnek bal kezével tokmányára (töltérére) kopogtat, és helyre áll. — Ezt követi az első sorbeli őrvitéz. A második és harmadik sorbeliek menetközben az első sorbelihez zárkoznak, és azzal helyre állanak, erre a második sorbeli az elsőbelitől 3 lépésnyire jobbra, a harmadikbeli pedig 3 lépésre balra helyhezkezik.

A feloszlandó rendcsapatot a szakasznak jobbszárnyán létező tiszt vezeti az arcz hosz-

szában vagy valamely földszíntárgy mellett.

A harmadik sorbeli tiszték, felosztásukból hátra lépnek, és a láncz alakítására ügyelnek.

Az alakítás megtörténvén, az első sorbeli tiszték néhány lépésnyire a szárnyas lánczszemek mögé, a harmadik sorbeliek pedig a láncz mögé állanak, és a legközelebb levő 3—4 lánczszemre felügyelnek.

A szakaszvezérlő ott áll, honnan ő a lánczot áttekintheti és vezetheti is. (II. Terv, 3. ábra).

A lánczalakításnál balra, ezen vezényletre: **Lánczot balra! fél bal!** sebesen **indulj!** minden az ellenkező oldalra történik.

Ha a lánczot helyben a középről akarnók alakítani, úgy előbb a középső tag kijelöltetik, mellynek helyben kell maradni, azután:

Lánczot a középről! fél jobb, fél **bal!** vezényeltetik, mire a kijelelt tagtól jobbra állók fél jobbra, a balra állók pedig fél balra fordulnak.

Mihelyt a láncz jobbra, balra, vagy egyik középső tagra ki van fejtve, egy iránylánczszemet kell kijelelni, mellyhez a többiek magokat irányozzák. Ennek vezetésére mindenkor a harmadik sorból egyik tisztet kell kirendelni. (4. Terv, 2. ábra).

Olly esetekben, hol a lánczszemeknek nagyobb vagy kisebb távolságra kell egymástól helyezkedniök, az indulás előtt erre figyelmeztessenek.

39. §.

A láncznak elé alakítása.

Az alakításnak ezen neme leggyakrabban fordul elő, mivel a feloszlandó osztagok ritka esetben léteznek azon vonalon, hol a lánczot alakítani kell, azért rendszeren egy hátulsó állásból szoktak oda rendeltetni.

A lánczhoz rendelt szakasz körülbelöl az elfoglalandó vonalhoz 60 lépésnyire elővezettetik, azután menetközben a felosztás jobbra balra, vagy a középről elő, következőkép vezényeltetik és pedig jobbra elő:

Lánczot jobbra elé! mire a balszárnyas tag a hozzá zárkozott tiszttel egyenest elémegy; a többiek pedig akkép huzódnak jobbra, hogy a tagok körülbelöl 18 lépésnyire álljanak egymástól, melly távköz itt szemmérték után nyeressek meg. — A tagok kibontakozása után pihenő doboltatik vagy **Állj!** vezényeltetik, mire valamennyien a lánczszemet képezik. (II. Terv, 3 ábra).

A láncz alakításához balra elé:

Lánczot balra elé! vezényeltetik, mire minden ellenkező oldalra történik.

Ha végre a lánczot a középről kellene alakítani, úgy a középső tag előleges kijelentése után:

Lánczot a középről elé! vezényeltetik, mire a kijelölt tag egyenest előre megy, a többiek pedig jobbra és balra húzódnak. — A feloszlás könnyebbítésére a szakaszvezérlő a szárnytiszteknak azon pontokat, hová a szárnyaknak jöni kell, mutassa meg. A tüzelés az előbb meghatározott módon megy végbe. (II. Terv. 4. Ábra).

40. §.

A láncz elé, hátra és oldalti mozgása, azután tüzelése.

A láncznak elé, vagy hátra való mozgásánál az irány az e végett kirendelt lánczszemről vétetik.

A láncz közepének kissé elé kell nyomulnia, és a szárnyaknak hátra szegülniök.

Mihelyt a menet megkezdéséhez jel adatik, t. i. a lassu induló doboltatik, vagy **Indulj!** vezényeltetik, az egész láncz előmegy. Ha a láncznak valamely földszintár-

gyat, melly fedezetére czélszerű, el kellene gyorsan foglalni, úgy az irányláncszem a legközelebbiekkel együtt oda utasítatik, hogy futva elémjen, mit a többieknek is követniök kell.

Ha a láncz tüzel, úgy az előhaladás lényegileg szint akkép történik, csakhogy a csatároknak a kölcsönös védelmezés tekintetében, a 37. §-ban foglalt rendszabályokhoz kell tartani magokat.

Az előhaladás megszüntetéséhez pihenő doboltatik, vagy **Állj** vezényeltetik, mire a láncz azonnal megáll, és a csatárok magokat lehetőleg fedezni igyekeznek.

Ha a visszavonuláshoz (hátráláshoz) jel adatik, t. i. **t a k a r o d ó** doboltatik, vagy **jobbra át!** vezényeltetik: úgy az egész láncz, ha tűzben nem létezne, egyszerre, és pedig mindaddig hátra megy, mig pihenő doboltatik. Ha pedig tüzelésben volna, úgy a lassankénti hátramenésnek akkép kell végbe menni, mint a 37. §-ban megmagyaráztatott.

A fedezethez, valamelly czélszerű tárgynak gyors elfoglalása tekintetében, akkép kell cselekedni, mint az előmenésnél mondatott.

Ha pihenő doboltatik vagy **Állj!** vezényeltetik, akkor a láncz az ellenséghez legközelebbi vonalon alakul.

Oldalmenethez jobbra é bresztő, balra pedig dolgozójel doboltatik; vagy ha dobos nem lenne jelen, az elsőbbi esetben fél jobb, az utóbbiban pedig fél bal vezényeltetik, mire valamennyi csatárok a fordulat által nyert irányban haladnak.

Ha oldalmenet közben kell tüzelni, úgy a csatárok a 37. §-ban említett felhozott módhoz tartják magokat.

Ha pihenő doboltatik vagy **Állj!** vezényeltetik, úgy a láncz megáll, és mindenik csatár az eredeti arczba helyezkedik.

41. §.

Szorosoni átkelés haladva, és hátrálva.

Ha elémenés közben, a láncznak egy az ellenségtől el nem foglalt szoroson, péld. egy hidon, keskeny töltésen kellene átmenni, és túl ismét kiterjeszkedni: úgy előbb azon lánczszem megy át, melly annak irányában van, és így lassanként a többi is, mellyeknek jobbra és balra ismét ki kell terjeszkedniök (III. Terv. 5. ábra.)

Ha a láncz hátrálás közben bukkan egy szorosra, úgy az oda közelítéskor mind a két szárnynak meg kell szegülnie, hogy az

akadályhoz támaszkodva, az egész láncz a szoros előtt félkört képezzen. Most a csatárok mind a két szárnyról leszakadoznak, a szoroson átsietnek, és vagy mind a két oldalon csatárok gyanánt, vagy a körülményekhez képest az elől létező csatárok védelmére, kötött rendbe helyezkednek.

A szorosokoni átkelés gyakorlata főképp ajánltatik, mivel illy esetek gyakran fordulnak elő, és mivel az itt teljesítendő mód nem ismerése mellett könnyen rendtelenségek támadhatnak (III. Terv, 6. ábra.)

42. §.

Szuronynyi megtámadás.

Ha az ellenséges csatárokat egy árokból, erdő széléről stb. el kellene üzni, úgy ez a szuronynyi megtámadás által történhetik meg.

E végre előbb a megtámadásrai czélszerű pontok kiszemeltetnek. Ezen pontok mindenike felé bizonyos mennyiségű csatárok vezettetnek, kik az első rohamjelre rendszerűl csoportokba összegyűlnek, szuronyt tűznek, és tüzelés nélkül sebes léptekben előmennek. Az ellenség álladásától 50 lépésnyire megérkezve, újlag rohamjel doboltatik, vagy:

Szuronyra! vezényeltetik, mire zajosan és elszántan az ellenségre kell rohanni.

Egyébiránt minden szuronynyi megtámadás előtt czélszerű rendelkezésnek kell megtörténni, és a támadó lánczot egy kötött rendbeni osztag által védelmeztetni, mi iránt a gyakorlati szabályzatokban a nagyobb testek csatározásánál bővebb értekezés leend. (III. Terv, 7. ábra).

Az ellenség által elhagyott földszíntárgy elfoglalása után, ha a láncz alakítása szükségesnek találtatnék, p i h e n ő doboltatik, vagy ehhez szóbeli rendelet adatik.

A megtámadás hiúsítása esetében, a csatároknak lehető gyorsan a löhatásból kisietniök, és ujlag gyülekezniök kell.

Ha ellenben a csatárláncz által valamely elfoglalt árokban, vagy más egyéb fedező tárgyban megtámadtatnak: úgy a lánczszemek azon pontokon sűrűbb állásba összevonulnak, mellyek felé az ellenség jön, és ott, a mennyire lehet, ellentállnak.

43. §.

Csoportok alakítása a lovasság elleni védelemkor.

Lovasság elleni védelemkor a csatárok, ha nem volnának már is egy árok, vagy ső-

vény stb. által oltalmazva, csoportokba, t. i. rendszeretlen kör alakú tömegecskébe gyülekeznek.

Az alakulás a hívóra vagy illy vezényltre: **Csoportokba!** sebes futással történik.

Ha idő van, úgy ott, hol a szakaszvezér a dobossal együtt fel van állva, az egész szakaszból egy csoport alakul; ellenben és pedig rendszeren 3—4 láncszemek, a tisztek által kijelölt pontokon, kisebb csoportokat képeznek. Ehez a csatárok köralakúlag arcczal kifelé, a tiszt körül sorakoznak és a puskát készüljbe veszik.

A védelmezésnél cselekvés többféle körülményektől függvén, nem lehet e végett, kötelező rendszabályokat hozni. A segélyszakasz a csoportot következő módon alakítsa:

A hívó doboltatására a szakaszvezér, miután a tagok zárkoztattak:

Harmadik sor! jobbra át! azután **csoportha!** vezényel; mire az első és második sor közepe kissé előnyomul, a szárnyak pedig a szakasz közepe felé, akkép szegülnek hátra, hogy az első és harmadik az összefüggő kört, a második sor pedig a benső kört képezze, mellynek közepébe a szakaszvezér és a dobos helyezkednek.

Miután a csoport megalakult, a szakasz-

vezérlő: **Csoport, készülj!** és ha a lovaság közelit: **Második sor! Czélt! tűz!** stb. vezényel. —

A szakasznak ismétli visszaállításához: **Szakaszt alakíts!** vezényeltetik, mire mindenik ismét kötött rendben illető állásába helyezkedik (IV. Terv, 8. ábra.)

44. §.

Csatárok gyülekezete, kötött rendben.

A csatárok kötött rendbeni gyülekezetére gyűjtő doboltatik, vagy: **Szakaszt alakíts!** vezényeltetik. Erre mindenik csatár jobbra át fordul, fegyverét súlyba veszi, és 150—200 lépésnyire, t. i. a szakaszvezérlő vagy a segélyszakasz által kijelelt pontra hátra siet. Ez alkalommal a 3-ik sorbeli csatárnak elől kell menni, kit a 2-ik sorbeli és ezt az első sorbeli követi.

45. §.

Térnyitás az arcz előtt.

Ha valamely kötött csatarendben felállított seregnek arcza előtt tért kellene nyitni, hogy azzal egy szuronynyali támadás vitethessék végbe, úgy: sebes induló doboltatik, mire a csatárok jobbra át fordulnak, a puskát súlyba veszik s azután az irányláncz-

szemtől jobbról állók a jobb szárny körül, a balról állók pedig bal szárny körül a legsebesebb futásban hátra húzódnak, hol ők összegyűjtetnek, és a körülményekhez képest alkalmaztatnak.

46. §.

Láncz felváltása.

Egy huzamosan tartott csatárharcz után a lánczot pihenés s a löszerek kipótoltatása végett fel kell váltani.

A felváltás-, erősítés- és visszavonulásnál, ha ez kettős láncznál történik, körülbelül 150—200 lépésnyire mindenkor egy segélyszakaszt kell a közepe mögé felállítani.

A felváltás végbeviteléhez a segélyszakaszvezérlő, miután e végre figyelmeztetett: Váltáshoz lánczot a középről elé! vezényel, mire a középső tag az iránylánczszemhez egyenest elé és a többi az illető lánczszemekhez jobbra és balra, sugárkint kiterjedve, sebesebb léptekkel elémennek.

Mihelyt a váltó megérkezik, az előbbi láncz a tüzelést megszünteti, jobbra átfordul, és a segélyszakasz helyére, hátra siet, az új láncz pedig azonnal átveszi a tüzelést.

A felváltás azonban nagyobb erejű szakasznál részletesen is megtörténhetik.

A felváltás megtörténte után a puskák le-

töröltetnek, a lőszer kipótoltatik, és a töltés végbevitetik (IV. Terv, 9. ábra).

47. §.

A láncz erősítése.

Ha az ellenséget egy túlnyomó tüzelés kifejtése által vissza akarnók nyomni, vagy előnyomulásában gátolni: úgy a lánczot meg kell erősíteni. — Illy esetben a láncz megállítatik, és egy hívó, és három kettős ütés (örmesterjel) doboltatik. Erre a szakaszvezérlő: Erősítéshez lán**czot** vezényel; mire a középső tag az iránylánczszemtől jobbról létező távközbe, a többi jobbra, és balra sugárként kiterjedve, az illető távközbe előmennek, és az előbbi láncznak tüzelését erősítik.

Ha az erősítés többé nem szükséges, úgy egy hívót és két kettős ütést (tizedes jele) kell doboltatni, mire az előbb tűzben állott láncz jobbra átfordul, és az erősítéshez előment segélyszakasz helyén gyülekezik. (IV. terv, 10. ábra).

48. §.

Kettős csatárlánczczali hátrálás
és a közbeni felváltás.

Ha az ellenség által hevesen üzetünk, úgy a hátrálatnak kettős lánczczal kell megtörténni.

Ehez a vezérlő egy kolompot és 4 egyszerű ütést doboltat, mire a segítség szakasz helyben a középről lánczot alakít. Az illy módon kifejlett tartalékláncz a visszavonuló lánczot bevárja, és mihelyt ez 30 lépésnyire közelített, a tüzelés két kolomp által megszűntelik, mire az egész láncz jobbra átfordul, a tartatéklánczon átvonul, és körülbelül 100 lépésnyire, vagy egy födezetül alkalmas vonalig, hátra siet, itt ismét láncz gyanánt alakul, és a felváltólagos hátrálás folytatásához készen áll.

Miután az elül létezett láncz átvonult, a másik a tüzelést helyben megkezdi, és ha amaz már felállott, a k a r o d ó doboltatik, mire a hátrálás, mint már magyaráztatott, felváltólag tovább folytattatik.

Ha a hátrálatot meg kellene szüntetni, úgy p i h e n ő doboltatik, mire az elül létező láncz megáll, és a hátulsó pedig segítség szakasz gyanánt kötött rendbe alakul (IV. terv, 10. ábra).

Tartalom.

I. Rész.

Oktató szabályzat.

A gyalog nemzeti őrsereg kiképzése sor és rendbeni alkalmazására.

I. Fejezet.

Sor- s fegyverbeni oktatás.

	Lap.
1. §. Az állás	5
2. §. Fejvetések	9
3. §. Testfordulatok	—
4. §. Az elő- és hátramenetről	11
5. §. Huzódás , vagy is rézsút iránybani menet	13
6. §. Helyből s menet közbeni kanyarodások	—
7. §. Tisztelgések s fegyverfogások	14
8. §. Tűzfogások	18

II.

	Lap.
9. §. Tüzelés	20
10. §. Közön- és futó tűz	22
11. §. A fegyvernek belső vizsgálata	23
12. §. A fegyvernek külső vizsgálata	24

II. Fejezet.

Szakaszbani oktatás.

13. §. A szakasz állása	26
14. §. A sorok nyitódása és zárkózása	27
15. §. Szakaszszali fordulatok	—
16. §. Előre és hátra igazodások	28
17. §. Arczmenet előre és hátra	29
18. §. Egyszerű és kettős rendcsapat alakítása	—
19. §. Töltés és tűzfogások, továbbá előgyakorlat a négyszög- és tömegbeni védelmezéshez	31
20. §. Puskagútlák alakítása	34

III. Fejezet.

A célzás- és találásról.

21. §. Általános észrevételek	37
A gyalogsági löfegyver löszabályai	38
22. §. A távolságok meghatározása	40
23. §. A tárcsalövésről	41
24. §. A lövéspálya	—

	Lap.
25. §. Az állásczövek	42
26. §. A tárcsász	—
27. §. Tárcsalövés	45

IV. Fejezet.

Az altisztek, valamint törzs-, fő- és segédtiszték állása és gyakorlata.

Az altisztek állása és gyakorlata

28. §. A fegyveres altiszteké	50
29. §. A zászlós	54
30. §. A fődobos és más dobosok	57
A dobos	58
31. §. Az ács állása fejszével	60
32. §. A törzstisztek állása és gyakorlata lovon, karddal kézben	61
33. §. A zászlóalji segéd	63
34. §. A főtisztek gyalog	64

II. Rész.

**A nemzeti örségnek oszlott csata-
rendbeni (csatárharczrai) alkalmaz-
zására való kiképezése.**

I. Fejezet.

35. §. Általánosan	68
36. §. Egyes láncszemek oktatása	70

	Lap.
Felállítása	70
Puska hordás	—
37. §. A különféle mozdulatoknak és a tüzelésnek dobjel utáni gyakorlata	72

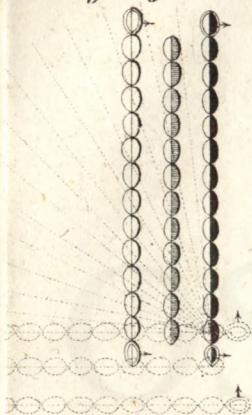
II. Fejezet.

A kötött rendbeni osztagok csatárlánczbai felosztása, és azoknak mozdulatai	75
38. §. A láncznak helybeni alakítása	76
39. §. A láncznak elé alakítása	78
40. §. A láncz elé, hátra és oldalti mozgása, azután tüzelése	79
41. §. Szorosoni átkelés haladva és hátrálva	81
42. §. Szuronynyal támadás	82
43. §. Csoportok alakítása a lovasság elleni védelemkor	83
44. §. Csatárok gyülekezete, kötött rendben	85
45. §. Térnyitás az arcz előtt	—
46. §. Láncz felváltása	86
47. §. A láncz erősítése	87
48. §. Kettős csatárlánczczali hátrálás és a közbeni felváltás	—

J e g y z e t. A szövegben előforduló vezérszavaknál a húzva kimondandók vékony, az erősen hangoztatandók pedig vastagabb betűkkel nyomatvák.

2. Ábra.

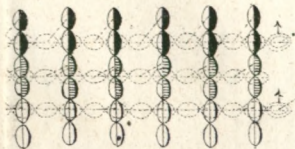
lás helyből jobbra

3. A.

bbra.

os tagszámmal.

1. Ábra.

Húzódás arzenetben.

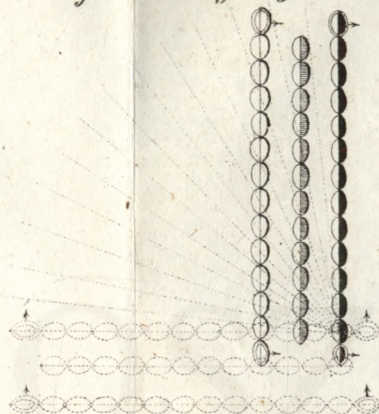

Jegy magyarázat

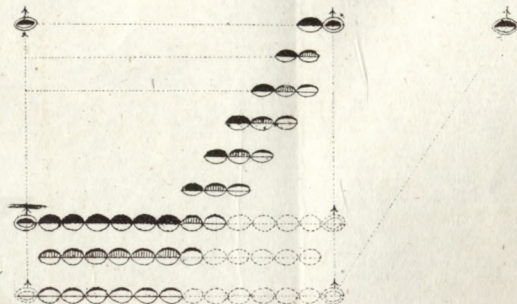
- Altiszt
- Örvitéz az 1^{ik}
- " " a 2^{ik} } sorból
- " " " " 3^{ik} }
- Altiszt } elhagyott
- Örvitéz } helye

2. Ábra.

kanyarodás helyből jobbra

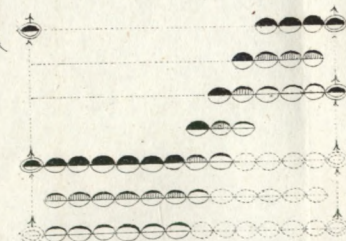

Tagonkénti irányzás jobbra az altiszt után.

3. Ábra

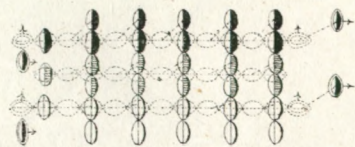
Tagonkénti irányzás jobbra a szárnyas tagok után

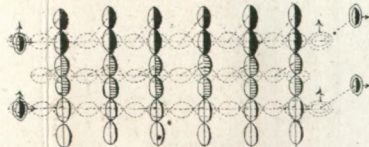
4. Ábra.

Kettős rendszer alapkitása jobbról.

Páratlan tagszámmal.

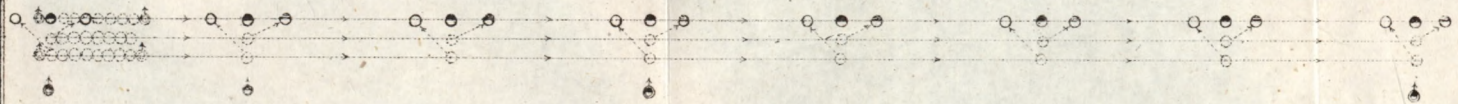

Páros tagszámmal.

1. Abra.

A láncznak helybeni alakítása jobbra

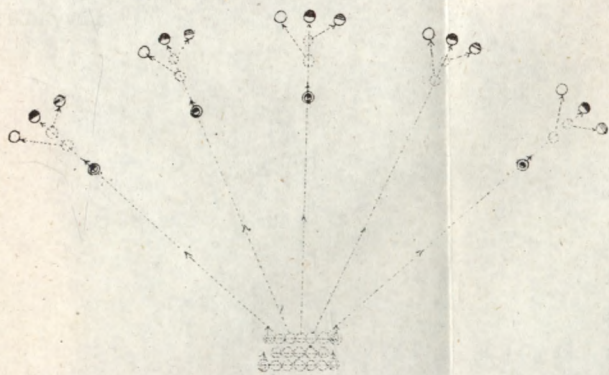
2. Abra.

A láncznak helybeni alakítása a közepől

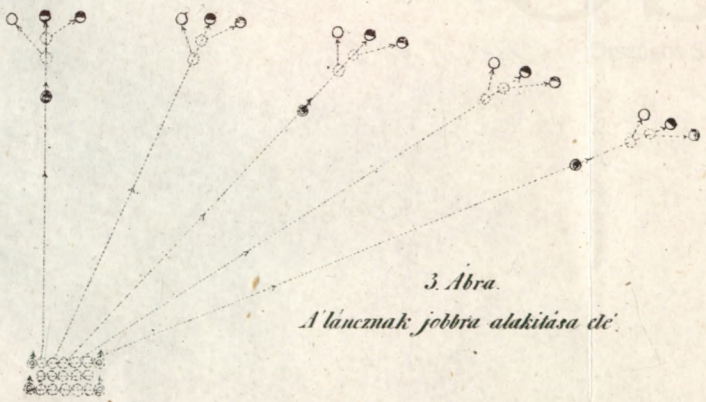
4. Abra.

A láncnak közepől alakítása elé

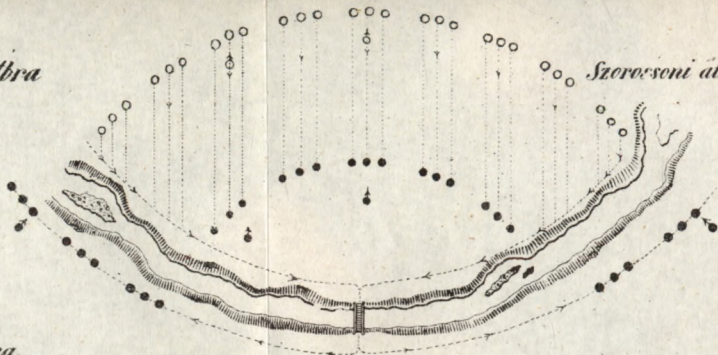
3. Abra.

A láncnak jobbra alakítása elé

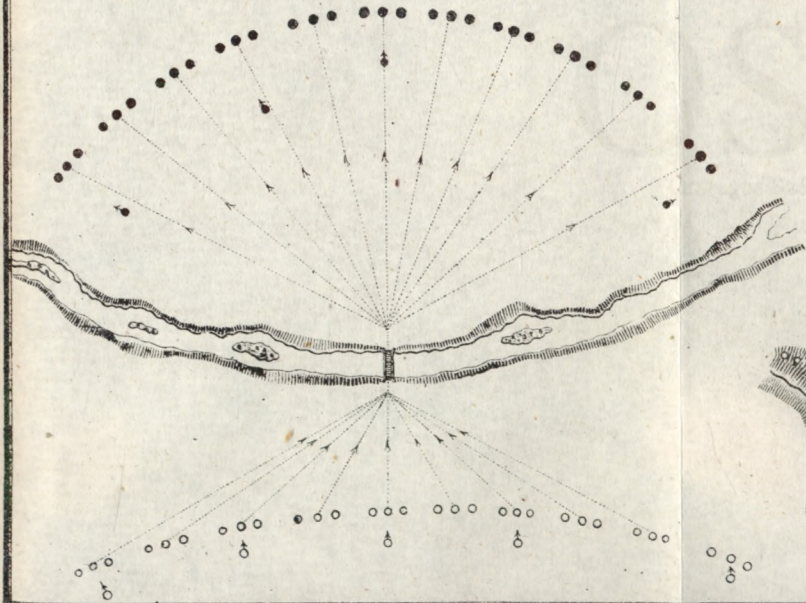
6. Abra

Szorossóni átkeles hátrálva

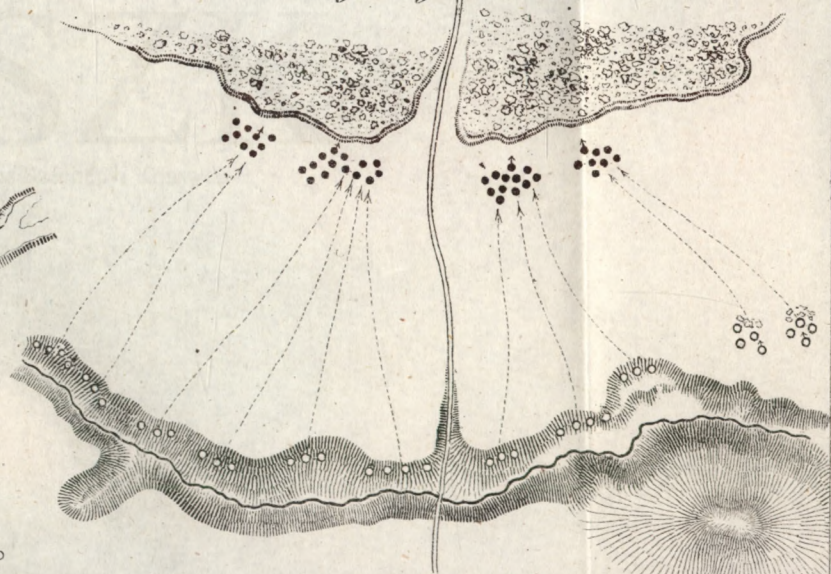
5. Abra.

Szorossóni átkeles előre haladva

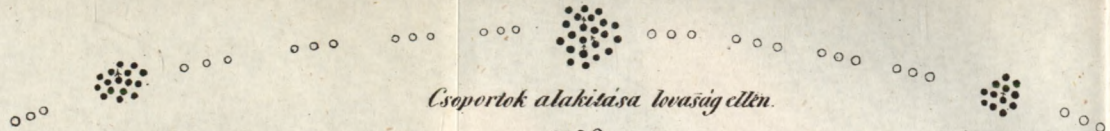

7. Abra.

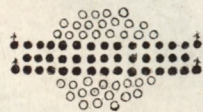
Rendszeretlen tömegcsékek alakítása szülőlyali meg tamadáshoz.

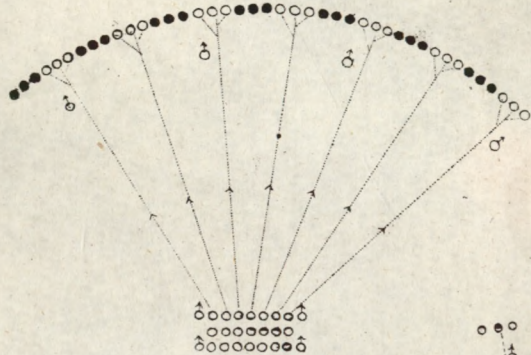
8. Ábra

Csoportok alakítása lovaság ellen.

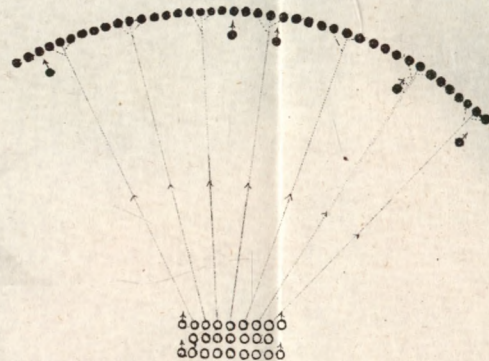

9. Ábra
Láncz felváltás

10. Ábra

Láncz erősítése.

11. Ábra.

Kétfős lánczalé hátrálat.

